అముద్రితాంధ్రగ్రంథసర్వస్వము, 7.

సారంగధరచరిత్రము.

ఇయ్యది

కూచిమంచి తిమ్మకవివర్యునిచే

రచియింపఁబడి

శ్రీ చెలికాని లచ్చారావుగారిచే

సంపాదింపఁబడినది.

చిత్రాడ:

శ్రీ రామవిలాసముద్రాక్షరశాల న్ముద్రితము.

1921.

చందాదారులకు రు. 0—8—0] [ఇతరులకు రు. 0—12—0.

ఆ చేమకూర అప్పన్న గ్రంథము ననుసరించి వ్రాసితిననెను. ఈ యప్పన వేంకటకవికి మారుపేరో, లేక యతఁడు మఱియొక సారంగధరచరిత్రము వ్రాసెనో పరిశీలింపవలసి యున్నది.

(3) రెండవ ద్విపద పరశురామకృతము కావలెను. గ్రంథము సరిగ లేదు. ద్విపదకావ్యకర్తల కాలము సరిగ దెలియదు. మూఁడవ రెండవ ద్విపద లొకటియా రెండా విచార్యము.

ఈతిమ్మకవి ఆరువేలనియోగిబ్రాహ్మణుఁడు. కౌండిన్యగోత్రుఁడు. బయ్యనామాత్యుని ప్రపౌత్రుఁడు, తిమ్మయ్య పౌత్రుఁడు, గంగనమంత్రి పుత్రుఁడు. తల్లి లక్ష్మమ్మ. సింగన్న, జగ్గన్న, సూరన్నాదు లీతని సహోదరులు. ఈతఁడు గోదావరిమండలములో పీఠికాపురసంస్థానమునం దుండు కందరాడగ్రామ కరణము. ఈతనికాలములో నాంగ్లేయులకును ఫరాసులకును తఱచు యుద్ధములు జరుగుచుండుటయు, నాగ్రామసమీపమునుండియే సేనలు తఱచు రాకపోకలు జరుగుచుండుటచేతను, వారలకు మార్గసౌకర్యాదులు చేయుటయు నాసేనలు దాడులకు వెఱచియు యీతఁడాగ్రామమును వదలి చంద్రంపాలెము వాసస్థలముగా నేర్పఱచుకొనియున్నట్లు నిప్పటికిని చంద్రంపాలెములోనున్న నాతని వంశజులు చెప్పుచున్నారు. మున్ను కవియున్న కందరాడవద్ద నివేశనస్థలము పాడుదిబ్బగా చూపఁబడుచున్నది. ఈగ్రామము పెద్దాపుర పీఠికాపుర మార్గమున ఫకీర్దిసపాలెమువద్ద చూడనగును. "ఈయన గ్రంథంబులు చేయనారంభించిన కాలమునందు పీఠికాపురసంస్థానమున రావు మాధవరాయనృపతి ప్రభువుగానుండెను." అని రావుబహద్దరు కం॥ వీ॥ పంతులుగారు వ్రాసియుండిరి. ఈయన యభిప్రాయప్రకార మన్నదమ్ము లైన మాధవరావు, నీలాద్రిరావులలో నీమాధవరావుని ప్రభువుగాఁ దలంచియుండిరి. ఇందులకు రుక్మిణీపరిణయ, రసికజనమనోభిరామాదులనుండి యుదాహరణములు చూపిరి. ఈయన వారి నప్పటిప్రభువులుగా భ్రమపడి చూపియుండిరి. ఈయనకాలమునాఁటి పెదమాధవరావు మాత్రమే పట్టప్రభు వై యుండెను. ఈయన చూపిన చినమాధవరావుమాత్రము ప్రభువుకాడు. కవి యించుమించుగా డెబ్బదిసంవత్సరములు జీవించియున్నట్లును 1757 సం॥లో మృతినొందినట్లును కం॥ వీ॥ గారు చెప్పుచున్నారు.| అప్పటికి మాధవరావుగారును నీలాద్రిరావుగారును వీరుభయులును రాజులు కారు. ఈతనికి 'కవిసార్వభౌమ' బిరుదు నొసంగినయాతఁడు పెదమాధవరావుగారే యైయుండును. ఈతఁడే వక్కలంక వీరభద్రకవివద్ద వాసవదత్తాపరిణయంబుఁ గృతినొందెను. ఈకవులిరువురు సమకాలికు లైనట్లును దేవులూరి లింగనారాధ్యుని శిష్యు లైనట్లును చరిత్రాత్మకంబు.

మఱియు నీకవి కం॥ వీ॥ గారి కవులచరిత్రముప్రకారము 1687 నుండి 1757 సం॥ వరకు నున్నట్లు సూచింపఁబడినది. ఈకాలములో రాజ్యపాలనకువచ్చినవారు పెదమాధవరావు, నరసింగరావు, వేంకట్రావు, జనార్దనరావు, వేంకటకృష్ణారావుగారు యుండినట్లు ఈకవియనంతరము చిన్నమాధవరావు పాలకులైయుండినట్లు పీఠికాపురసంస్థానచరిత్ర చెప్పుచున్నది. మఱి పెద్దాపురసంస్థానచరిత్రయందుఁగూడ వీరు క్రీ॥ శ॥ 1759 వఱకు పరిపాలించినట్లును మహమ్మదీయులనుండి 1755 వరకు పరిపాలించునట్లును 1750 వఱకును వీరికి కొన్ని శాసనములు పుట్టినట్లును చెప్పఁబడుచున్నది. కనుక నీలాద్రి మాధవరావులు ప్రభువులుగాఁ గవి చెప్పినప్పటికిని కవి పట్టప్రభువులని యుద్దేశము కాదు. కవియే సారంగధరచరిత్రము నందు నీలాద్రి మాధవరాయలఁ బేర్కొనక "రావు వేంకటకృష్ణరాయవిశ్వంభరరారావల..." యని పేరుకొనియున్నాఁడు. కం॥ వీ॥ గారు యీసారంగధరచరిత్రను జూడలేదని వ్రాసికొని యున్నారు. పిఠాపురసంస్థానచరిత్రను చూడ నందున నట్లు వ్రాసియుందురు. అప్పుడు సాధారణముగా పెద్దకుమారుఁడు ప్రభువై రాజ్యమేలుచున్నప్పటికి నాయన సోదరులుకూడ రాజులుగానే గణింపఁబడుచుండిరి. ఇట్లే బొబ్బిలిసంస్థానంబున ప్రభువుగాని శ్రీ రాజా జనార్దన రంగారాయణింగారు తమరు ప్రభువుగా మిత్రవిందాపరిణయమున వ్రాసికొనినారు. బొబ్బిలిసంస్థానచరిత్రమునం దీయన ప్రభువుగాఁ గానఁబడమిం జేసి సంశయనివారణార్థమై బొబ్బిలి మహారాజావారికి యుత్తరం బొందు వ్రాసియుంటిని. అందుపై శ్రీమహారాజావారు "ప్రభువుల యన్నదమ్ములందఱు పూర్వకాలమున ప్రభువులుగానే గౌరవింపఁబడుచుండిరి." అని (26-11-1920) జవాబు వ్రాయించిరి గాన కవి నీలాద్రి మాధవరావులు పట్టరాజులు కానప్పటికి నాచారములనుబట్టి ప్రభువులుగా లిఖించియుండు. ఈకవికాలములోనే 5 గురు ప్రభువులు పరిపాలకులైరి. ఈప్రభువులు 80 సంవత్సరములలోనే పరిపాలించి రాజ్యపాలనంబులొనర్చి కీర్తిశేషులైరి.

వీర లింత యచిరకాలంబులోనే మరణించుట ప్రజలు దురదృష్టవంతులు. అచ్చతెలుఁగున నిరోష్ఠ్యనియమమునకు దారితీసినవారిలో నీకవియే ప్రథముఁడు. లక్షణసారసంగ్రహమునఁ బూర్వలక్షణగ్రంథంబులోలేని నూతనవిషయంబును జేర్చి వ్రాసియున్నాఁడు. ఈసారంగధరచరిత్రమును శంకరునకు కృతియిచ్చెను. ఇందుఁ జిత్రాంగిని వేశ్యగా వ్యక్తీకరించియున్నాఁడు. ఈగ్రంథమందలి కథ శృంగారాదుల యనుప్రవేశము గలిగి కరుణారసప్రధానమై రమ్యతరమై హృదయాకర్షకంబై యొప్పుచున్నది. ఈకవికవిత్వము మిగుల రసవంతంబనుటకు సుప్రసిద్ధుండగు వెనుఁగు లక్ష్మణకవి

"హాటకగర్భవధూటీ। లాటనచలితాంఘ్రినూపు • రారావ శ్రీ
పాటచ్చరములు తేనియ। తేటలు మా కూచిమంచి • తిమ్మయ మాటల్."

అని శ్లాఘించినట్లును, ప్రసిద్ధంబు. మఱియు జాహ్నవీమాహాత్మ్యంబునందు

గీ. వర్తమానకవీశ్వర ♦ వరునిఁ గూచి, మంచి తిమ్మకవీంద్రుని ♦ మదిఁ దలంతు''

అని గౌరవంబుగఁ బేర్కొనియుండె. "బహుళగ్రంథములను రచియించిన వాఁడు ఇన్నిగ్రంథములను సలక్షణమైన మృదుమధురపాకమున రచియించినకవి యాధునికులలో మఱియెవ్వఁడును లేఁడు." అని రా॥ క॥ వీ॥ గారు వ్రాసియుంచిరి. స్త్రీవర్ణనాదుల రసవంతముగా వర్ణించిన రసికజనమనోభిరామమును రచియించిన కొంతకాలమునకు కవి రాజమార్గమునఁ బోవుచుండఁగా నాగ్రంథమును చదివి యందలి రసికత్వంబున కానందించిన వేశ్య యీతని మెచ్చి వలచి కౌఁగిలించికొనినట్లును, అంత నీతఁడు పెడమొగంబువైచి విదలించుకొని పోవుచుండ, అందుపైన నామె 'నీ కట్లు చెల్లునా' యని

చ. "చతురులలోన నెంతయును ♦ జాణవటంచును నేను గౌఁగలిం
చితి నిటు మారుమోమిడఁగఁ ♦ జెల్లునె యో రసికాగ్రగణ్య"

అని యాశుకవిత్వమున నడుగగా, తిరుగ నాతఁడు

"య! ద్భుతమగునట్టి బంగరపు ♦ బొంగరపుం గనఁబోలు నీకుచ
ద్వితయము ఱొమ్మునాటి యల ♦ వీపున దూరెనటంచుఁ జూచితిన్."

అని పద్యము పూరించి జనెనని కథ యొకటి వ్యాపించియున్నది. ఏది యెట్లున్నను దీనినిబట్టి యీతనికవిత్వము రసవంతంబనియు తేలుచున్నది. గ్రంథవిస్తరభీతిచే నీతనిచరిత్ర యింతటితో క్లుప్తంబుగా ముగించితి.

ఈసారంగధరచరిత్రమును రాయవరము కూచిమంచి చిట్టెన్నగారినుండి యొకప్రతియు, కరప చాగంటి సుబ్బారాయుడుగారినుండి యొకప్రతియు, తణుకుతాలూకా కావలిగ్రామమునుండొకప్రతియు సంపాదించితిమి. చెదలుపట్టి పోయినపదంబులఁ బూరించక కుండలీకరణములలో నుంచి ముద్రించితిమి. కరప శరణంగారి మిద్దెపై పెండలపుదుంపలగంపలమధ్యలో వెదకగా చెదలుపట్టిన చివరాశ్వాసంబులతో గూడిన ప్రతి దొరికినది. ఏనుఁగు లక్ష్మణకవి నాశవృక్షంబును అచ్చటనే దొరికినది. ఈగ్రంథములను లోభులై మూలను ముక్కపెట్టి పారవేసి పాపమున కొడిగట్టుకొను మూఢులవలెఁ గాక స్వార్థత్యాగబుద్ధితో మాకొసంగిన యీపై మహనీయులకు మా కృతజ్ఞతావందనము లర్పించుచున్నారము.

ఇట్లు, సంపాదకుఁడు,

చిత్రాడ,
4—10—21.

చెలికాని లచ్చారావు.

శ్రీరస్తు.

సారంగధరచరిత్రము.

ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీకర గుణసార చిరశుభాకార, నాకధునీజూర నవసుకుమార
శరనిధితూణీర చంద్రికోటీర, పరిచితామర వారభంజితమార
ద్విరదదైత్యవిదార దీనమందార, గిరితనూజాధార, కృత్తినిశార
ధృతకురంగకిశోర త్రిపురసంహార, తతగరళాహార దండితక్రూర
మునిమనోబ్జవిహార ముదితకుబేర, ఘనభోగికేయూర కలితాస్థిహార
విజితశాత్రవవీర వేదమంజీర, రజతశైలాగార రమ్యప్రచార
జగదవనాధార సదమలాచార, నిగమాంతసంచార నిశితకుఠార
భువనైకశృంగార పుణ్యవిచార, వివిధసంగరశూర వృజినాపహార
మృదుతరవ్యాహార మృత్యువిదూర, విదితకృపాపూర విశ్వవికార
వినిభృతాఖిలభార విలసత్ప్రకార, వినయవిద్యాంకూర వీరావతార
హీరతారపటీర హిమఘనసార, శారదాంబుదహార చారుశరీర
చిరయశోలంకార సింధుగభీర, గురుతగోదార కుక్కుటలింగధీర
యని యిష్టదేవతాప్రార్థనఁ జేసి, ఘనులఁ బురాతనకవుల భజించి
వనరుహాసనురాణి వాణినిఁ గొలిచి, తనర నేనిక మోము దైవంబు నెంచి
యలఘుతేజోనిధి యగుదెందులూరి, కులులింగనారాధ్యగురుని నుతించి
తలఁపున సారంగధరచరిత్రంబు, తెలుఁగున ద్విపదగాఁ దివిరి యొనర్పఁ
బూని యే నికఁ గావ్యమున కెవ్వఁ డధిపుఁ, డౌనకో యని మది నరయుచున్నంత.
శ్రీనగజాసమంచితకుచాలిప్త, మానితసారంగ మదఘనసార
సాంకవాగరుగంధసారకాశ్మీర, పంకసంకలితశుంభద్భుజాంతరుఁడు
దినకరశతకోటి దేదీప్యమాన, ఘనఘృణామణిమయూఖభ్రాజమాన
పవమానభుక్కులపరిష్కృతోద్గాన, వివిధవిభూషణోజ్జ్వలలసన్మూర్తి
యశ్రాంతముకుటీకృతామృతాంశుపత్రి, భాశ్రీణికా ప్రతిపదసముల్లసిత
పటుజటాజూటాగ్రభాగ భాగీరథ్య, తటినీజలాంతరోత్పలకైరవుండు

కుంద చందన హార గోక్షీర హీర, మందార సురసరిన్మల్లికా సార
కాకోదరాధీశ కాశ కైలాస, రాకేందునీకాశ రమ్యవిగ్రహుఁడు
డమరు త్రిశూల ఖడ్గ కపాల పరశు, కమల ఖట్వాంగ రంగత్కరాంబుజుఁడు
పాకజిన్మణివిభాభాసురాభీల, కాకోలరుగ్జాల కలితకంధరుఁడు
దుర్మద వేదండ దోషాచరేంద్ర, చర్మకౌశేయ కాంచత్కటీరుండు
ప్రసవబాణాసన ప్రవిమలగాత్ర, భసితాంగరాగవిభావిభాసితుఁడు
సదమలదరహాస చంద్రికోల్లసిత, వదనామృతాంశుబింబ ప్రభాన్వితుఁడు
సముదగ్రకైలాసశైలోపమాన, రమణీయ భద్రోక్షరాజవాహనుఁడు
నందీశగుహ గజాననముఖ ప్రమథ, బృంద బృందారకబృంద సేవితుఁడు
భక్తరక్షణకళా పారాయణుండు, భక్తిముక్తిప్రదాద్భుతచరిత్రుండు
వరదుఁడు రజతపర్వతనికేతనుఁడు, కరుణాపయోధి శంకరుఁ డొకనాఁడు
గురుతరకౌండిన్యగోత్ర పావనుని, వరకూచిమంచి సద్వంశసంభవుని
గంగనమంత్రిశేఖరునకు నుత్త, మాంగన యగు అచ్చమాంబకు సుతుని
శివపదాంభోజాత సేవానిరూఢ, కవితామహారాజ్య ఘనధురంధరుని
సకలలక్షణలక్ష్యసాహిత్యవిదుని, నకలంక గానవిద్యావిశారదుని
రావు వేంకటకృష్ణరాయ విశ్వంభ, రావర పరిగుప్త రాజమహేంద్ర
వరదేశభాగ భాస్వద్దివ్య పీఠ, పురమహారాజ్య విభూషాయమాన
పావన కంద్రాడపట్టణాధిపుని, శైవకళారహస్యజ్ఞాననిధిని
ఘనులు మెచ్చఁగ ననేక ప్రబంధంబు, లొనరించి విఖ్యాతినొందిన ఘనుని
తిమ్మసత్కవినామధేయుని నన్ను, నెమ్మది గృపఁజూచి నీవొనరింపఁ
దలఁచిన సారంగధరచరిత్రంబు, వలనుగాఁ గృతిసేయవలయు మాకనుచుఁ
గలలోన బొడకట్టి కడలేని శ్రీమ, గులుక నానతియొసంగుటయు నయ్యఖిల
భువనైకనాయకుఁ బొదలెడు వేడ్క, నవిరళగతిఁ గృతికధిపతిఁ జేసి
నవ్యవైఖరిఁ జేనొనర్చి నీభవ్య, కావ్యంబునకుఁ గథాక్రమ మెట్టిదనిన.
అవనిపై భోగమోక్షాకరం బగుచు, దివిజేంద్రనగరి నెంతే నగఁజాలి
కొత్తళంబుల డంబు కోటల లంబు, కత్తలానుల కొప్పు గజముల యొప్పు
కేతనంబుల సంచు గీముల మించు, నాతిమిన్నల సౌరు నగరుల తీరు
పసిఁడి మేడల చెల్వు పరిఘల నల్వు, కుసుమవాటుల సొంపు కొలఁకుల పెంపు
చప్పరంబుల విప్పు జగిలెల యొప్పు, కప్పురంబుల తావి గాణాల ఠీవి
యాపణంబుల పెమ్మ యనుఁగుల కమ్మ, గోపురంబుల యుంగు గోపలరంగు

పుడమివేల్పుల పెల్లు బాజగులతుర్లు, పడకటిళ్ల హారంగు పసుల మెఱుంగు
గాచమొత్తము కెక్కు గాణువయుక్కు, గోచయంబులదిండు కోమట్ల మెండు
రంగవల్లులగచ్చు రసికుల హెచ్చు, రంగస్థలులపట్టు గచ్చులమట్టు
మణికదంబముకల్మి, మాన్యులబల్మి, గణికలపోడి తెంకల నెగవాడి
వనములసొంపు దేవళములమంపు, పెనువజీరుల నేటు పెరిగడలనీటు
కాపుగేస్తులబోజు గడితల తేజు, ధూపవాసన మేలు తోడవులపీలు
గలిగి లోకాతీతసరణిఁ జెన్నొందె, తిలకింప గౌతమీతీర దేశమున .
సేతుకాశీముఖ క్షేత్రంబు లట్లు, భూతలఖ్యాతిచేఁ బొదలుచుఁ గోటి
లింగతీర్థస్నానలీలలఁ బొంపె, సంగి మార్కండేయ శంభుపదాబ్జ
పూజావిధప్రాప్తి పొసఁగ నెసంగు, రాజమహేంద్రవరం బనువీడు.
ఆవీడు పాలించు ననయంబు వేల్పు, టావీడితనికంచు నద్రులు వొగడ
రూపసర్జితపుష్పగోపుఁడ శేష, భూపసభాఖ్యాత పుణ్యకీర్తనుఁడు
రాజశేఖర పాదరాజీవయుగళ, పూజావిధాలబ్ధ భూరివైభవుఁడు
నిరతమహోద్దండ నిజభుజదండ, పరిచితకోదండ పరిముక్తచండ
కాండవినిర్జితోత్కటపరిపంథి, మండలేశ్వరచమూమండలోన్మదుఁడు
ధైర్యపరాభూత తపనీయశిఖరి, శౌర్యగంభీరతా చాతుర్యశాలి
మాననీయుఁడు సదా మధురభాషణుఁడు, దినకరదర్శితాతిమిర భాస్కరుఁడు
వివిధసంగరకళావిదుఁడు సమస్త, కవిజనచాతకోత్కరఘనాఘనము
నలహరిశ్చంద్రాది నానానరేంద్ర, తులిత మహాదాన దోర్బలాన్వితుఁడు
సకల వసుంధరాజన నవోద్యాన, నికరవసంతుఁడు నింద్రతేజుండు
దరశరశరదభ్రతారాసితాభ్ర, హరహారహారనీహారాభయశుఁడు
వరపాండవాన్వయవర్ధనుం డమల, తరమూర్తి విష్ణువర్ధనసమాహ్వయుఁడు
రాజరాజ నిలింపరాజవైభవుఁడు, రాజరాజనరేంద్రరాజన్యవరుఁడు
అతనిపట్టపురాణి యలికుల వేణి, పతిహితశుభవాణి పరమకల్యాణి
వితరణగుణ మహావిద్యామతల్లి, సతతయాచకబంధు జనకల్పవల్లి
పాలితాఖిలభూసుపర్వకుటుంబ, శైలజా చరణాంబుజద్వయాలంబ
సదమల కారుణ్యసహితాంతరంగ, విదితయశోజగ ద్వినుతప్రసంగ
పావనతాగంగ భాగ్యపౌలోమి, కేవల సౌభాగ్య గిరివరపుత్రి
వరరూపరతి సారవాక్యవాగ్రమణి, నిరుపమసామ్రాజ్యనీరధి తనయ
వితతక్షమాగుణ విపులావధూటి, యతిసాధ్వి రత్నాంగి యలరొందుచుండు

నాకితనయుఁ డనినాకితనయుఁడు, సారసహిత విభాసాగస హితుఁడు
ప్రత్యర్థి దానశుంభద్రవిణుండు, ప్రత్యర్థిదానశుంభద్రవీణుఁడు
గానలోలుఁడు దయాకలితమానసుఁడు, మానవతీనవ మకరకేతనుఁడు
కదనభీకరుఁడు శృంగారవారాసి, విదితచతుష్షష్టి విద్యావిదుండు
ధారుణీతలధురంధరతాభిగుప్త, సారంగధరుఁడు రాజకాంతివిజిత
సారంగధరుఁడు పూజావిధోల్లసిత, సారంగధరుఁ డైన సారంగధరుఁడు.
ఆరాచపట్టిసోయగము దైవార / మేరమీరిన వేడ్క మెయి నొకనాఁడు
జనకుండు వేటకుఁ జనియున్న వేళఁ, దనతోడి రాజనందనులును దాను
పావురంబులఁబట్టి పందెంబు లైని, తారాపథమునకు దమి నెగఁజిమ్మ
రాజసూనుని పావురము వారి నెల్ల, రాజసంబున మీఱి రయము దీపింప
ఱెక్కలల్లార్చి తూఱికడంక మెఱయ, దక్కక రెక్కలదారికి నెగసి
పేరెముల్ వారుచుఁ బెక్కుచందములఁ, గేరుచు సుడిగొని కేళ్లుదాఁటుచును
చూడఁజూడఁగఁ దద్దసూక్ష్మరూపమున, నోడక గాడ్పున కుద్దయై పఱచి
అమరాపగాసైకతాగ్రభాగములఁ, గొమరారు రాయంచకొదమ యనంగ
గగనకేశుని శిరోగ్రం బెక్కజాగు, తొగలసంగడికాని తునియ యనంగ
ననిమిషద్విరదంబు హస్తంబులోనఁ, బొనరారు నెలిదమ్మిపూమొగ్గ యనఁగఁ
దనకులస్వామియై దనరెడునరుణుఁ, గొనబారుతమిఁ గనుంగొన బారుకరణి
మినుకుమినుక్కుమటంచు మిగుల దవ్వేగి, కనఁబడరాకున్న గలఁగి యుండఱును
తలలెత్తిజూచుచుఁ దత్తరింపుచును, గిలకిలనవ్వుచుఁ గేకలిడుచును
చప్పట్లు జఱచుచు సద్దుసేయుచును, ఱెప్పలు వ్రేయక రేసిచూచుచును
కలరవంబదె పోయెఁగదయంచు వేడు, కలరవంబోసంగు సంగడికాండ్రఁజూచి
చిఱునవ్వు మోమునఁ జిగురొత్త దాని, మఱలింతునని రాకొమరుఁడు నైళంబ
పెంచెపట్టుదెచ్చి పెడగరుల్ పట్టి, వింటికెత్తుచుఁ గేకవేసి పిల్చుటయు
బిరబిర నజ్జగబిరుదు పావురము, మఱలివచ్చుచునుండె మఱి యంతలోన
ధాత్రీశ్వరుని భోగతరుణియై దనరు, చిత్రాంగి మేలిపసిండి సోయగపు
మేడపైఁ గ్రీడల మెలఁగుచునుండి, యీడుమీఱిన యాఖగేంద్రోత్తమంబుఁ
గనుఁగొని ముద్దుజిల్కనుగొని చేత, నునిచి దానికిఁజూపి యొయ్యారఁ బిలచె
పిలిచిన నదితన పెంటిగాఁదలఁచి, చెలఁగి పార్శ్వమువచ్చి చిలుకపై వ్రాలె
వ్రాలిన మెల్లన వాల్గంటి దానిఁ, గేలఁగీలించి కోర్కెలు వెల్లివిరియ
మేన దిగ్గనఁబిగ్గి మితియుకరాని, వేడుక నుడిగొంపువెంబడుఁ దాను

కడువింతహొయల జొక్కాటమై నెలుంగు, పడకటింటికి దోడ్తెపడక రోసెంచి
ప్రాణంబు నొకచోట పదిలంబు చేసి, ప్వాడుకోంకల్ పండిపో మిగులఁ
జక్కనివాఁడైన సారంగధరుఁడు, చిక్కఁబో నేడు నాచేతనటంచు
విక్కుచుఁ జొక్కుచు విఱ్ఱవీగుచును మిక్కిలి తమకంబు మేకొనఁ గ్రొత్త
సింగారమూని కెంజివురువిల్కాని, బంగరుబొమ్మనా భాసిలుచుండె.
అంతరాకొమరుఁ డట్లాపుల్గు జనుట, కెంతయు వగచి చేయూఁది నెమ్మొగము
వెలవెలఁబార నిస్త్రాణపడి దిశలు. గలయవీక్షింపుచుఁ గళగపెమొదవ,
మొనసి నాబంగరు ముద్దుప్రావుగను, నెనలేనికడఁక నేడేల చేవదలి
యనిచితి ననిచిన ననియేల్ల దప్పు. చనెఁ జనుఁగాకేమి సయ్యన మఱలి
చేతికిరాక యాచిత్రాంగిమేడ, కాతతగతి నేటి కట తేలిపోయె.
పోయిన మఱల గొబ్బున దానిదెచ్చి, యీయొదమాన్పవా రెవ్వరు గలరు
పెంచుఁబెంచిన నేఁటిపిట్ట బోవుటకు, నేమి సేయుదు కర్జ మెయ్యది యింక
చెల్లంబో కటకటా శివుఁ డిపుడిట్టి, తల్లకంబేల డెందమునకుఁ గూర్చె
నయమెన్న రాచలోనగరున కొఱలు, భయమూని కేకిలి బనుపఁబోసంగు
కావున నేనె యక్కలికిఁ బ్రార్థించి, వేవేగఁ గొనితెత్తు విహగోత్తమంబు
నని చనచుంకించు నదను సుమంతుఁ, డను మంత్రినందనుం డైనసుబుద్ధి
యారాచపట్టికి నడ్డంబుమూకి, కూరిమి మెరయఁ గన్గొని యిట్టు లనియె.
కటకట నృపపుత్రి కర్జంబెఱుంగ, కిటువలెఁ బోవనూహించుట దగనె
మిగులమన్నఁజేసి మీరు పెంచుటకు, తగిలి మెప్పనిఁగూర్ప ధర్మంబు మాకు
రాజూరలేనిచో రాచనగళ్ల, నోజమాలి చరింప నుచితంబె నకు
దొరసాను లెవరుఁ బోదురె యువజనులు, నరనాథపట్టి మున్నెరికలు మాను
చక్కఁదనంబున జాణతనంబు, నెక్కువశీవియు నెలజవ్వనంబు
గలిగిన జగవన్నె కాడవు నీవు, దలఁప నమ్ముద్దు కెందలిరుఁబోడియును
చక్కఁదనంబును జాణతనంబు, నెక్కువ శీవియు నెలజవ్వనంబుఁ
గలిగిన దొంటిమై గనుఁగొన్న వేళ, తలఁపు లెట్లుండునో తర్కింపఁబోల
దేకాంతవేళల నేకాంత నైన, భూకాంత చక్కనిపురుషుఁ దబ్బినను
పదరాని వెతలచే పైఁబడుఁగాక, విడువనేర్చునె పట్టి వేఁడిఁడి యగుచు
విరిబోండ్ల డెందముల్ వివరించి తెలియ, హరిహరాదులకు శక్యముగాదను సూత్ర
ధనముజూచిన వధూనవము గన్గొన్న, మనసువారదె యెట్టిమానుల కైన
నలపరాశరకౌశికాదులు చెలుల, వలలఁజిక్కఁగ నెంతవారలు నరులు

వలపు వచ్చిన వారివారలు నున్న, దలంపు నమ్మికే యిల్లు తాల్మి హాళికిం
కోప మెక్కువ దయాగుణము కొంత, చాపల్యమధికంబు సత్యంబుతీలు
పలుమరు తలంపుట్టి బాసఁజేసినను, తలిరుఁబోఁడుల నమ్మఁదగదు కుమార
జోటుల వెతపువాక్ చురుకుచూపులకు, బోటికూటువలయబ్బురపురూపులకు
సుదతుల జిలిబిలి సొలపుఁబాటలకు, ముదితల ముంపెంపుముద్దుమాటలకు
వనబోండ్ల చిన్నారినగవు జిన్నెలకు, వనితల క్రొత్తజవ్వనపువన్నెలకు
నింతుల గుబ్బ సొబ్బులసొంపులకు, దంతిగామినుల నిద్దపుటూరులకు
మెలతల గడితంపు మెఱుఁగుఁగొప్పులకు, నెలఁతల నాడెంపు వింతయొప్పులకు
రమణీమణుల నిగారంపుజెక్కులకు, కమలలోచనల యక్కజపుటెక్కులకు
పడఁతుల మోముదామరల తేటలకు, పడఁతిమిన్నల వేడబంపుటాటలకు
వలవనుండుదురె దేవతలైన నహహా, కలికి పైఁబడి తద్ద గారగించు నిన్ను
గాసన్న నెన్నైన కల్లలు గూర్చి, కానుజేయును రాజుగారితోఁ జెప్పి
యెఱిఁగియెఱుంగకే నెన్నఁడు లేని, కరటిశతసం బేల కాంచెదవయ్య
నీవు నెమ్మనితో నిలిచితివేని, పావురాయలు లక్ష పదివేలు గలవు
తలయున్న మణిమయోన్నత్కిరీటములు, గల వెన్నియైన నిక్కంబు బట్టుగుటఁ
బోవవల్వదటంచు బోదవినఁ గిరిసి, భూవరసుతుఁ డానుబుద్ధి కిట్లనియె.
అవునవు మేలు మే లహహా నీబుద్ధి, వివరించిచూచిన వింతలై తోచె
నగమకలేక నెయ్యంపు మాతోడఁ, బెరుఁగుచుండుటఁజేసి భీతివోవిడిచి
వీనుల కీలైతె విననింపుగాని, కానిమాటలు బల్కఁగాఁ జాగితిపుడు
నీతిమార్గములెల్ల నేర్తునటంచుఁ, బాతకంబులు బల్కఁబాడియే నీకు
కొంక కెందును దల్లికొడుకుల సందు, అంకులుగట్టు బల్ రాగలు గలరె
యహహయనాతల్లి రత్నాంగి యొక్క తెయు, నురుపుణ్య చిత్రాంగి యొకతెయే తెలియ
పాలుడపగుట నాపక నెరపేరె, తూరయాడెద విట్లు దోసంబు గాదె
పరమపతివ్రతాభరణ మత్తరుణి, పరుని నెవ్విధమునఁ బైకొనఁగోరు
కోరెఁబో నన్నుఁ దనకొడుకని చూడ, కేరీతిఁ గవయుట కిచ్చలోఁ దలఁచు
తలఁచినఁ బరవనితాసహోదరత, నెనయునే నప్పని కెట్లు లియ్యకొందు
కొనకున్న సతి పట్టికొండెంబు లేల, జనవల్లభునకు కొంచక చెప్పఁజూచు
చూచిన నమ్మహీశుఁడు కల్ల నిజము, లేచందమున నిర్ణయింపక నుండు
నుండిన మది దనయుండని యనక, దుండగంబూని యేతోవ దండించు
దండించుగాకేమి దైవయోగం బె, ట్టుండిన దొలఁగఁజేయుట కేరితరము

తెరముగాదింకని దబ్బఱల్ మాను, మరుదండ నిటకెత్తు నవ్యోహాంగంబు
ప్రాణపదంబైన పసిఁడి సార్వంబు, నేనేమిటికిఁ దేక నిపుడూరకుందు
నని మానకేత్రెంచు నకుమారకునిఁ, గని మంత్రిసూనుఁడు క్రమ్మఱఁ బలికె
వినుము కుమార నావిన్నపం బిపుడు, నెనరువోనాడక నీకు హితంబె
చెప్పెదఁగాని వంచించుట గాదు, తప్పదు నామాట తథ్యంబు సుమ్ము
నలువ లోకములోని నలువెల్లఁ గూర్చి, చెలువార నమ్ముద్దుచెలువ నొనర్చె
దానిజగారంగు దానిశృంగారంగు, దానికన్నులతీరు దానికొన్సొరు
దానిక్రొమ్ముడిపిప్ప దానిమెయియొప్ప, దానిగుబ్బలహెచ్చు దానివేల్పచ్చు
దానిచెక్కులటెక్కు దానిబల్విక్కు, దానిమోముమెఱుంగు దానితెరంగు
నర సుర గరుడ కిన్నర యక్ష భుజంగ, హరిమధ్యలకునైన నబ్బురము సుమ్ము
కదలేనియొరపు నిల్కడఁగన్న మెరపు, పడఁతులమిన్న యబ్బురపుఁబొన్న
పసిఁడిసలాక కప్రపుటంటిమోక, కుసుమబాణుకటారి కులుకుమిటారి
మొలకవెన్నెలతేట ముద్దుమూట కులుకువజ్రపుబొమ్మ కలువపూరెమ్మ
వలపులదీవి గోవజవాదిక్రోవి, బలుముత్తియపుగోవ పగడఁపుదీవ
చిత్తజువిరిముల్కి చిలుకలకొల్కి, క్రొత్తకస్తురిలప్ప గొనఁబులకుప్ప
వలుదగొజ్జఁగిబంతి వన్నెలదొంతి, తళుకుటద్దపుడాలు తలఁగనిమేలు
నెరతనంబులప్రోవు నీటులతావు, కొరలు తేనియబావి గుజ్జులేమావి
యాయన్నుమిన్నసోయగముఁ గన్గొన్న, మాయురె సురలైన మరులుగొండ్రెన్న
కలికి వేనలి కెనగాక మొగిల్లు, వెలవెలబారుచు విడిమలల్ పట్టె
ముద్దియనిద్దంపు ముద్దునెమ్మొగము, నద్దివోలక మచ్చయూనె జాబిల్లి
ననబోడి బొమలయందముఁ గనలేక, తునియలై మరువిల్లు ధూళినడంగె
కలికి బెడేసలింతికన్నులు జూచి, కలగి రెప్పలుమోడ్పఁ గానక యుండె
నాళీకదళనేత్రి నాసకునోడి, వీలి సంపఁగిమొగ్గ విప్పవోడంగె
తొవకంటి చెక్కులతోఁ దీటుగామి, రవళినద్దములు రారాపులఁ బడియె
పడఁతి వీనులచెల్వు వడయంగరామి, నడుగ కెంతయు వ్రేగుచుండె శష్కులులు
తెలివమెఱుంగువాతెఱ జోకగాక, తరిదప్పి చివురు లెంతయు గారుపారె
ముగుద క్రొంజిగిదంతములకుఁ గ్రిందగుట, మగటాలు త్రాసంబు మానక పూనె
నడురాజముఖియత్రి షద్దిగాలేక, నుడివడి మొరసేయఁజొచ్చె చిందంబు
లతివబాహువులకు నఱచేతులకును, బ్రితిగాక మడుపులంబడె బిసాంబుజము
లెలనాగి గుబ్బపాలిండ్లకు నోడి, పలువన్నియలఁ గ్రాగె బంగరుగిండ్లు

మదవతినూగారు మాడిగాక, పొదలుతుమ్మెదచాలు పొదలలో నిరికె
జలజాక్షివళులతో సవతువోలమిని, పలుమరు తెరఁగలు భంగంబునొందె
చానపొక్కిలితోడ సాదృశ్యమూనఁ, గానక మడువులు గలఁగుచునుండె
లలిననెన్నడుముఁ బోలఁగలేక సింగ, ములు గుహాల్ మారి యొప్పదు బొబ్బరించు
పొలఁతిపిఱుఁదుల పురుడుగాలేక, యిల మెత్తబాటూనె యిసుకతిన్నియలు
కరయాన తొడలపొంకముఁ గాంచనోడి, కదళికుండములు వక్రితయూని మెలఁగు
కలమగర్భములు వ్రాల్చెటిపిక్కలకు, తులగాక తృణమూనెఁ బుది వెన్నుఁజూపె
పూఁబోఁడి మీఁగాళ్లఁ బోలక నీట, తాబేళ్లుడాగెనొ దలఁజూపనోడి
యలివేణియడుగుల కనిశంబు నోడి, నళజలజాతబృందము బైల్గబడియె.
తోయజాననచెల్వ మూకొనిపొగడ, వేయినోళ్ల భుజంగవిభునకుఁ జనదు
చిత్రాంగి యనుమాట సిద్ధంబుగాఁగ, ధాత్రి నమ్ముద్దుపైదలి వెలుంగొందు
తరుణులఁ గన్గొన్నతెరని రాయైన, కరఁగునటందురు లోకములోని జనులు
నరనాథ వెన్నకన్నను మెత్తనైన, పురుషుల డెందమిప్పుడె జాలుఁగొనదె
కావున నయ్యింతిఁ గనుఁగొన్నయపుడె, భావజుఁ డరిమురి బాధింపఁజొగు
వేయినేటికి పట్టివెట్టులు మాని, రాయడ యింటికిరమ్ము రమ్మనిన
మనుజేంద్రతనయుఁ డమ్మాటయించుకయు, వినఁబోక తనపాలివిధిగట్టి త్రోచు
కొనిపోవ నరిగె తళ్కుపిసాళివాలు, కొనఁజూపు లెననిదిక్కుల దెక్కుచూప
తీరుగా కొనగోరదిద్దిన నొసలి, తోరంపు నిడుదకస్తురిరేక యొప్ప
బంగరుతగటుపుప్పటి వలెవాటు. రంగుల నల్లవ రాణబొసంగ
నిరవొప్పఁ బసిఁడితాయెతులు గొజ్జంగి, విరిసరంబులు జుట్టివేసిన యోర
సిగమీఁద జరతారు చంగులమేలి, జగరంగుగల బురుసారుమాల్ మెఱయ
తెలిహొరుమంజి ముత్తియపుచౌకట్టుల, తళతళల్ చెక్కుటద్దములను బొదల
కలికిరాచిలుక ఱెక్కల లెక్కఁగొనక, యలరు బచ్చలతాళి యరుతవెలుంగ
నవరత్నమయ కంకణము లుంగరములు, వివిధభూషణములు వేనవేల్ వరల
దండిగా వజ్రబుదాపిన మేటి, గండపెండేరము డాకాలఁజెలంగ
పట్టుగా కటిమీఁదఁ బైచెంగులునిచ్చి, కట్టిన జరిబాబుకానె భాసిల్ల
గోవజవాదియు గొజ్జంగనీరు, పూవుట్తురుబింకపొక్కిలి మంచి
గందంబు కపురంబుగలపిన కలప, మందంబు మేనఁబొయక తావులీన
చెలువార మెలచక్కి జెరవినమంచి, బలువమ్మి కెంపులబాహు శోభిల్ల
పుడమికిడిగ్గి యబ్బురపుప్రవేశము, లడరఁ గ్రీడించు జయంతుఁడో గాక

కంతుఁడో యామినీకాంతుఁడో నవవ, సంతుఁడో యని జనుల్ సొరెకు నెన్న
చిత్రాంగి మొగసాలఁ జేరి యచ్చోటి, వేత్రహస్తులచీటి నెపతోనుమూరి
పగడంపుగుండ్రకంబములు నీలంపు, జగిలెలు ముత్యాలజాలీలు చంద
మామరాగోడలు మగరాలమెట్లు, తామరకెంపు బల్ తలుపులు పులుగు
రామానికంపుతోరణము నెడంద, గోమేధికంబుల కొమరలు జార్లు
పిల్లికన్నన్ని శాబెడిదంపుటోడు, బిళ్లలు పటికెంపుబొందెలు పుష్య
రాగంపు వెనుచదరములు వాసములు, బాగైన యపరంజి పసిఁడినూలములు
గలిగి శృంగారవైఖరులఁ జెన్నారు, కొలువుకూటంబులు గుత్తంపుమిద్ది
యాలు మల్లెసాలలు నాటకీములును, చలువపెంజవికెలు చంద్రశాలికలు
మొదలగు నిమ్ము లిమ్ముగఁ గనుంగొనుచు, గొదుగక బంకుబంకులుదాటి చనుచు
గొజ్జంగిపూ నీటికొలఁకుల పజ్జ, గుజ్జులేమావిమ్రాకులఁ బెనఁగొన్న
పరువంపు వలిదాకపందిరిచాల్పు, సరసఁగ్రాల్ నునుగున్నసంపెగల్ దరసి
పాఁది కప్రపుటంటిబోదెల చెంతఁ, బావొప్పు చంగల్వబావులు గడచి
వలపులుగులుకు చెల్వపువట్టివేళ్ల, చలువచప్పరములచాయల నిల్చి
తావుల్ గుబాళించు దట్టంపుమల్లె, పూపుఁబందిరుల దాపున విశ్రమించి
కలువరారాదోనిగముల జాల్వారు, చలువకొవ్విరిదేనెజక్కరల్ దాటి
పొన్నలు పొగడలు పోకబోదియలు, సన్నజాజులు పనసలు దాసనములు
నిమ్మలు దబ్బలు నేరేళ్లనంట్లు, కమ్మరేగులు నారికడము లిప్పలును
మాదిఫలంబులు మారేడు లీడ, లాదియౌ కేళివిహార భూరుహము
లందంద దాటి చిత్రాంగి లోనగరి, కందంబుగా నేగి యట నిల్చుటయును.
అప్పుడు చిత్రాంగి యబ్బురంబొదువ, గుప్పునలేచి యెకుర్కొవ తత్తరమున
బిత్తరించుపిసాళిబెళుకువాల్జూపు, మొత్తముల్ తొగలనిమ్ముగఁగుమ్మరింప
వెన్నంటు గిల్గంటు వ్రేగునదద్ద, సన్నంపు లేఁగొను జనజనలాడ
కట్టాణిముత్యాలకమ్మల డాలు, ధట్టించి చెక్కుటద్దములఁ జిందాడ
మేపూతకలపంపు మేలినెత్తావు, లేపొంది దిశలనెల్లెడ గుబాళింప
గాటంపువలియూర్పు కమ్మదెమ్మెరలు, మేటితుమ్మెదల నా మెతలకుఁ బిలుప
జిలుకుపైఠాణికంచెల పిక్కటిల్లి, కులుకుసిబ్బెపు గబ్బిగుబ్బలు పొంగ
బలితంపుచెంగావి పావడకుచ్చులు, వలిపెకొంగ్రిందగటచ్చు వల్వపైబొదల
మంజులాలంకార మణిగణకిరణ, పుంజములుకడల విప్పుగగప్పుకొనఁగ
ఘంటల మొలనూలి ఘణఘణధ్వనుల, నంటి జంటగగిలుకుటందియల్ మొరయ

మురువైన హురుమంజి ముత్యంపుసరులు, పరిపరిగతుల గుబ్బలపై నటింప
కొరమించు తొలుకరికొ్రిమ్మెఱుం గనఁగ, చెఱకువిల్తుని వాడిచేకత్తి యనఁగ
తొగలసంగడికాని తునియ యనంగ, పొగడొందు జంత్రపుబొమ్మ యనంగ
లలితంపునవపుష్పలతికయో యనఁగ, జిలిబిలివలపులఁ జిక్కి యక్కొమరుఁ
దప్పకఁ గన్గొని తడబాటెసంగ, గుప్పగుప్పనమూరె గుప్పెళ్లకొలఁది
గుప్పెడు మరునివాల్కోలసోకులకు, ముప్పిరిగొను మోహమున బిట్టుసోలి.
జొర వీనియొయ్యార మరయ వేమారు, మారుఁ గుబేరకుమారు వేమారు
సౌరలతాంగుళీసా రలరారఁ, గోరి చూచిన పూలకోరీవజీరు
దాడి నెంతేనియుఁ దల్లడపడుచు, వీడరేగుట్టెల్ల విరహాబ్ధిమునిఁగి
యమ్మమ్మ వీనిసోయగ మెల్లనోలిఁ, దమ్మిచూలికినైన దరమె వర్ణింప
గద్దరిజమిలిముక్కాలిచాల్ దెగడు, నిద్దంపు నిడుదపెన్నెఱకులవాఁడు
నిండుపున్నమకల్వ నెచ్చెలికాని, దండినేలెడు మోముఁదామరవాఁడు
మరునిసింగిణిల వేమఱు నుద్దిమీఱి, పొరినెగ్గులెన్ను కన్బొమ్మలవాఁడు
కలువరేకులసొరుఁ గాదని కేరు, కలికిబిత్తరిసోగకన్నుల వాఁడు
మొగిఁ గ్రొత్తసంపంగిమొగ్గచాలుపుల, నగెడు చొకారంపు నాసికవాఁడు
మలయుచు గుజ్జులేమావిచిగుళ్లఁ. గిలకిలనవ్వు నుగ్గైమోవివాఁడు
మొల్లమొగ్గలసొంపు మొగి దుటారంపుఁ, బల్లగంబునగెల్చు పలుచాలువాఁడు
కలికి రేయెండనిగ్గులు వెదజల్లు, నలువైన చిన్నారినవ్వులవాఁడు
తళుకుటద్దపుడాలు దలకింపఁజాలు, చెలువంపు క్రొంజిగిచెక్కులవాఁడు
కడఁగి తొమ్మిదవలెక్కల లెక్కగొనక, వెడఁదలైనప్పట్టు వీనులవాఁడు
డంబారుబవరిగడ్డమువాఁడు సోయ. గంబూనుదరనిభకంఠంబువాఁడు
హరితనూభవ హస్తిహస్తోపమాన, పరికలితాజానుబాహులవాఁడు
వాటంపు వజ్రకవాటంపు గుంపు, నీటెల్లనుడిగించు నెరయొమ్మువాఁడు
కొదుగక సింగంపుఁగొదమకూటువల, నదలింపదొరకొను నలఁతికౌన్వాఁడు
హెచ్చుగా గాటంపుటిసుకదిన్నియల, పిచ్చలింపఁగనాడు పిరుదులవాఁడు
హరువైన నాడెంపు టనఁటికంబముల, గురుతరోన్నతి నెన్ను నూరువులవాఁడు
తొడరి మారుని యంపదొనలసొంపెల్ల, సడలింపఁ దమకించు జంఘలవాఁడు
దట్టంపుజిగి మెట్టతామరవిరుల, నట్టిట్టుగాఁబలుకు నడుగులవాఁడు
జిగిమించు మేలిపసిండిసలాక, నిగనిగల్ దరిగించు నెమ్మేనివాఁడు
హా యిట్టిగన్మోహనాకారుతోడఁ, బాయక వర్తించుభాగ్యంబు నాకు

నెనయనల్పౌదె పురాకృతపుణ్యమహిమ, ననుచు దిగ్గన వాని నరలేక కదిసి
వినయంబు నొరవును వేడ్కయు నలపు, నెనరును మురిపెంబు నెఱపుచునున్న
మెలఁతుక కారానమిన్న మొక్కుటయుఁ, గిలకిలనగి వాని కేలుపట్టుకొని.
పగడంపుసకినెల పట్టెమంచంబు, తగటుబాలీసు మేలుతాపితాపఱపు
దిట్టపుపని దోమతెర జరతారు, పట్టియ జిలుగుహొంబట్టుకోలాడ
చందుగపెట్టెయల్ జరబాబుజీబు, చందువాముత్తెంపుసరుల జాలీలు
పన్నీటిగిండ్లు సంపఁగినూనెకోవి, చిన్నారియడపంబు చిలుకపంజరము
గందంపుసాన చిక్కుపుగట్టె పెట్టె, మందసంబు విచిత్రమణిగవాక్షములు
కపురంపుబరిణె చిల్కులదివ్వెగంబ, మపరంజిపీణె పూటత్తరుకుప్పె
తూగుటుయ్యాల లక్కదూవెన తబుకు, బాగాలసంచి కప్రపుపేర్ల పుటికె.
నీలంపుకిటికిటీల్ నిలువుటద్దములు, జాలవల్లికెలు పచ్చలగద్దెపీట
పసిఁడిపావలు తమ్మపడిగంబుపూల, విసనకఱ్ఱలు గొప్పవింజామరములు
వలపారు గోవజవాజిపంకిణాలు, కలపంపుగోర సున్నస్త్రిపెట్టె
కాటుకమచ్చెంబు గరుకరాటంబు, నేతైన చిటిచాప నెత్తంపుఁబలక
చిత్తరుగోడలు చికిళిముగ్గులును, పుత్తడితలుపులు పులుగురామెట్లుఁ
గలిగి కన్నులపండువులుగ నెలుంగు, బలుమానికెంపుటొప్పరిలోని కతని
కొంకక సరగగోడ్కొని చని పట్టె, కంకటిదరిఁ బైపిగద్దియ నునిచి
పసిఁడిగొప్పెరలతోఁ బన్నీరుదెచ్చి, పోసఁగ నాతనిపదాంబుజములు గడిగి
మలయజాగరుమృగీమదఘనసార, మిళితాంగరాగంబు మెయినిండనలఁది
వలపులుగుల్కు చెల్వపుబొడ్డుమల్లె, యలరుటెత్తులు దద్ద యక్కుననుంచి
యపరంజిరేకుల ట్లపరునాకులును, కపురంపుబాగాలు కాచుటుండలును
ముత్తెంపువలినున్నమునుఁగూర్చి మిగులఁ, బత్తిఁ దాంబూలమప్పనముగావించి
ఘనతర నవరత్నఖచితభూషణము, లనుపమ చీనిచీనాంబరంబులును
కనకపాత్రికల ముంగల కానుకలుగ, నినిచి కురంగటనిలిచి నెత్తావి
క్రొన్నన నురటిచేకొని వలినాలి, సన్నగాడ్పులు వెడఁజల్ల వీచుచును
చిలుకపతాంశి తేజీవజీరుండు, బలుగబ్బిగుబ్బగుబ్బలులపై నినుచు
కఱకుకొవ్వాడిచెంగలువపూములుకు, లరిమురి చూరఁజూర నదరంటిపార
నీలంపుగాజుల నెరిమించు పసిఁడి, కీలుకడెంపుడాకేలుచన్గుబ్బ
కెలనికిఁదార్చుచు క్రేగంటివాడి, సొలపుఁజూపులు కూర్మిజొప్పడఁజేయ
చిన్నారి తెలినవ్వు చెక్కుటద్దముల, వెన్నెలనిగ్గులవిథ మొదవింప

కమ్మచక్కెరపానకమ్ము లివ్వెన్నరఁ, గ్రమ్ము నుద్దెమ్మోవి గదలించింపఁ
బలుకులఁ గప్పురంపుపలుకులు వొలియఁ, గులికి యచ్చిలుకలకొలికి యిట్లనియె.
రాజకుమార చంద్రమనీహారంగ, భూజనంబులు దద్ద బొగడ నేశాద్దు
వీనులవిందుగా వినుచుండి యున్నఁ, జేనినుఁ జూతునం చెంతయు మదిని
నివ్వటిల్లెడుకూర్మి నిచ్చలుఁ బెరయ. నువ్విళులూరుచు నుడుగకయేచు
కఱకు పెంజెఱకువిల్కాని ధాకలకు, మెఱకపల్గాకిపెంపుడుల కూకలకు
నెరయు వాటంపుపన్నీటిబాకలకు, మెరయుటాటోటు పమ్మెదలస్రోకలకు
తులువ చెంగలువబందుగుని కాకలకు, కలికిరాచిలుకటక్కరుల మూకలకు
కోలఁకుల నెత్తావిసోకుడుల వీకలకు, మలయుకెందలిమలెమూళ్ళ మొనకలకుఁ
డద్దయు నుల్లంబు దల్లడిల్లంగఁ, బ్రొద్దోకయేడుగాఁ బొదలింపుచుండి
పున్నమరేయేనిఁబోలు నిన్నిప్రుడు, కన్నులపండువుగాఁ గనుఁగొంటి
కొనసాగెపుణ్యంబు కోర్కెలీడేరె, మునునోమినట్టి నోములు ఫలియించె
గామిడియై పెక్కుకడగండ్లఁ బెనచు, కాముని కొకబొమ్మఁగట్టితి నింక
నెప్పుడు నీరాక కెదురుచూచుచును, ముప్పిరిగొను మోహమునఁ గ్రాగుచుండు
పతిఁబాసి వలవంతబడలు నివ్వేళ, గతియైతి వునుడులుగాచి రక్షింప
మేలు నీవొనఁగూర్పు మేలు మరల్పఁ, జాల నిన్నెప్రుడు నాసామిగాఁదలఁతు
జాగేల నాకోర్కె సఫలంబుజేసి, భోగింపు మిచ్చట పూసెజ్జఁ జేర్చి
పెట్టినకానుకల్ ప్రేమఁగైకొనుము, పట్టుగ నన్నుఁ జేపట్టుమటన్న
అవనినాయకసూనుఁ డప్పుడు వీను, గవకు వేడిసలాక గాడినట్లగుచు
బెడిదంబుగా పెద్దపిడుగునుబోలు, చెడుమాట యాలించి చిత్తంబుదలక
శివ మహేశ శశాంకశేఖర యనుచుఁ, జెవులుమూసికొని నచించె నిట్లనుచు.
చెల్లంబో కటకటా చెప్పనబ్రియుగ, తల్లిరో యిట్లాడధర్మంబె నీకు
పరికింప నెరరాచపడఁతు లెందైన, ధర నన్యపురుషులఁ గలఁపఁగోరుదురె
చెవులకు వినరాని చేడ్పాటుమాట, శివశివా నాకురివ్వ జెల్లునటమ్మ
కన్నియ యిటువంటికరతలు విన్న, విన్ననైన జనులెల్ల విస్మయపడరె
నీతివోవిడిచెదు నీవొక్కవిధము, మాతల్లి రత్నాంగి మఱియొక్కవిధమె
మదిరాక్షి నే నీకుమారుండ నాకు, గొదుగక యీపెద్దకోలఁ గట్టఁదగునె
కలికిరో నీవంటిగరితలిల్లైన, నిలవల్వదనువార లెవ్వరు గలరు
వనిత నన్నొకలాతివానిఁగాఁ దలఁచు, కొని యుపచారముల్ గూర్పనాయంబె
క్షితిఁ దల్లిదండ్రు లార్జించిన సొమ్ము, లరిన ప్రుత్రులవిగా కరయ నెవ్వరివి

నీవిచ్చుసొమ్ము లిందే దాచుకొందు, కావలసినవేళ గైకొందు జుమ్ము
సితకరవదన నాచేతిపార్శ్వంబు, గతిదప్పివచ్చి నీకడ నుండుటయును
దానికై నగరివో ధరణీశ్వరుండు, లేనిచోనైన వాలెనుజంకులేక
పినతల్లివని యాత్మఁ బెద్దయునమ్మి, చనవునజేరి నీచరణపద్మములు
గనుఁగొని మ్రొక్కెంగఁగంటి వాల్గంటి, కనికరంబెలయ నాకలగవోత్తమము
నిడి సత్వరంబున నింటికిబనుపు, మిడుమలఁబెట్టక యిడుమాజ్ఞ యనిన.
కలకలనవ్వి యక్కలకంఠకంఠి, పలికె నిట్లని యహా బాపురే యెందుఁ
బంతంబువోనాడి పడఁతి దావలము, నంతకన్నఁ గొఱంత యనని పైఁగలదె
పార్శ్వంబు నెపమూని భావంబులోనఁ, బర్వుకోరికల నాపజ్జకువచ్చి
యక్కట నాచేత నాడింపఁబూని, చిక్కులఁ బెట్టఁ జూచెద వేమొకాని
నీ చొక్కారంబును నీజాణతనముఁ, జూచిన యమ్మాట చోద్యమై తోఁచె
సంతసంబున మున్ను చల్లకుఁబోయి, ముంతదాచినయట్లు మోమోటమేల
వలనొప్ప నృపుభోగవనితను గాని, తలఁప నే నీపినతల్లినిగాను
నీకుమారుఁడనంచు నిజమువల్కితివి, నాకు మారుఁడవె డెందమున భావింప
పాపంబునకు భీతిపడియెద వాస, వాపుటకన్నఁ బాపంబికఁ గలదె
వలువనివావులు వరుసలుఁ దెచ్చి, కలిగిన మేలువో కడవెట్టునెదు
చేతికివచ్చునిక్షేపముఁ బార, వేతురే యేలాఁటి వెంగళులైన
కామించి తనపట్టఁ గవసినయట్టి, తామరచూలికి తప్పేమిగలిగె
గురుపత్నిఁ గూడిన కువలయాప్తునకుఁ, బరికింప మఱియేమి పాపంబువొడమె
దోసంబు మఱదండ్రితోఁ బొందొనర్చు, వ్యాససంయమి నేమి యాపద బెట్టె
గొదుగక మునికాంతఁ గూడినయట్టి, త్రిదశేంద్రు నేమిబాధించె బంకములు
మేనత్తతోఁ గూర్మిమీఱ వేమాఱు, మీనకేతనుకేళి మెలఁగిన కృష్ణు
నెవ్వార లెగ్గుగా నెన్నికయిడిరి, కావున నీవెఱ్ఱికరతలు మాని
హాళి రాచిల్కవయాళి గయాళి, కేళినేలుము కవుంగిట గదియించి.
అనవుఁడు నృపపుత్త్రుఁ డహహా యోయమ్మ, మునుదేవతలు చోద్యముగఁ జేసినట్టి
పనులు వారికి చెల్లుబడియయ్యెఁ గాక, మనుజుని కట్టులేమాత్రఁ బొసంగు
పరికింప వసుమతిపాలుని భోగ, తరుణిని గాని నీతల్లిఁగాననుచు
ధవళాక్షి నాకుద్రివ్వధర్మంబె నీకు, శివశివా మఱివావిచెడ మందుగలదె
వేండ్రింపుఁబలు కిందువింటిమి గాని, తండ్రికైకొనునింతి తల్లి యకాదె
మారనిచలమూని యమ్మరో మిగుల, నాడినమాట మేరా నీపనన్న

కొను కెంపుటట్టులోఁ గ్రొన్ననపాను, పునుంచి యందు నేర్పునవ్రాసినట్టి
చిత్తరురూపులఁ జేసన్న జూపి, చిత్తరి యతనితోఁ జేరిమ ట్లనియె.
మది జెలంగి కుమారమన్మథ చూడు, మదె నందనందనుం డర్మిలి నొక్క
కులుకుఁబ్రాయఁపు గొల్లగుబ్బెత గుబ్బ, లలమిపట్టి నఖంబు లదిమినసొగసు
కనుఁగొను మదెయొక్కకలికితోఁ గృష్ణుఁ, డెనసి కౌఁగిట గదియించినబాగు
వీక్షింపు మదె యొక్కవే్రతతో వెన్నుఁ, డిక్షుకార్ముకకేళి నెనసినలాగు
రాధపైకొని యుపరతి సేయఁ జెలఁగు, మాధవు నదె చూడుమా ధరాధీశ
యిద్దఱుచెలులపాలిండ్లు హస్తములఁ, దద్దయు బిగబట్టి తమి నొక్కముద్దు
గుమ్మ క్రొందళుకుచెక్కులు ముద్దుగొనెడు, కమ్మవిల్తుని తండ్రిఁ గనుమదె మో
గాధిసూనుఁడు మేనకనుగూడి పల్ల, వాధరంబానుట యల్లదె చూడు
దారుకావనమౌని దారలఁ గలసి, కేరెడు నదె చూడు గిరిసుతారమణు
నదె చూడు మునిపత్నినంటి జంభారి, మదనాహవమున నెమ్మదిఁ గేరు తీరు
తొడలపై రతినుంచి తొడరిముద్దాడు, నెఱవింటిదొర నదె వేడ్కఁ గన్గొనుము
గురుభామయగు తారఁ గూడి సంభోగ, సరణిఁ దేలెడు నదె జాబిల్లి జూడు
రాజరాజసుతుండు రంభతోఁ గలసి, గాజుటోపరిలోనఁ గడఁక ననేక
చిత్రబంధంబులఁ జెలఁగెడు చొప్పు, ధాత్రీశ యల్లదె తప్పకఁ జూడు
మనుచుఁ జిత్తరురూపులన్నియుఁ జూపి, పెనచు మోహమున దూపిలుచున్నతఁడు
తలవంచి మఱలనుత్తరమీక మనెని, గలకమీర పరాకుగానున్న నలికి
యలికి కేకులహాహాహాళికి చిల్కలర, వలికి గద్దరి పికావళికి పూఁబొదల
వలికి మఁదపుకరువలికి పేటాడు, కలికిరాయంచ తెక్కలికి చెంగలువ
చెలికి గాటపుసూడు చిలికి క్రొందమ్మి, ములికి ముత్తముల నిమ్ముగగుబ్రిమ్మిగ్గ
గుళికియార్చు కడిందికూళయంకిలికిఁ, గలికి వోనులికి యక్కటకటా వీఁడు
చలిగూటిపై వెన్నసరణి నించుకయుఁ, జలియింపకున్నాఁడు జాగేలయింక
బలిమిఁ బైకొనినైన భావజుకేళిఁ, గలసిభోగింపక గాదని చూచి
కరకంకణధ్వనుల్ ఘంటారవములు, చరణమంజీరనిస్వనములుఁ జెలఁగ
గొదగొని నెత్తమ్మికొలఁకున కురుకు, మదము శేనుఁగగున్న మాడ్కి పైఁబడియె.
అటులపైఁబడు బల్లయాలి పోరియాలి, నటుదోఁచి గుండెఝల్లని విలిపార
హాపరమేశ మహాదేవ యనుచు, భూపసూనుఁడు సొమ్మబొంది వే తెలిసి
ప్రెగ్గడబిడ్డఁడు మున్ను బెక్కుచందములఁ, దగిలిచెప్పినమాట తలఁపుననిడక
తవిరివచ్చుట కిట్టిదెసఁ జెందవలసె, నవునీశ్వరాజ్ఞఁ ద్రోయఁగ వశంబగునె

యని దలయూఁచుచు నసురుసురనుచుఁ, గనుదోయికొనల వెక్కసముగ జాలి
కొనుబాష్పకణములు గోళ్లమీటుచును, తనువుగంపింప గద్గదకంఠుఁడగుచు
పెదవులుదడపుచు బెంపెల్లఁదూలి, కొదుగుచు దైన్యంబుగొరల నవ్వాలు
గంటిఁ గన్గొనిపల్కెఁ గటకటా యిట్టి, కొంటెతనంబుఁ జేకొనియెదేమిటికి
తల్లి పురంధ్రిమతల్లి యనంగ, నెల్లగా బ్రతుకుటయెల్ల మేల్గాదె
చేతి మామిడిపండు చెదరంగ వైచి, యాతలిమ్రానిపం డ్లర్థించినట్లు
నిరుపమగుణుఁడైన నృపుని వంచించి, పరునిఁగామించుట పాడియె నీకు
పరకాంతఁ దల్లిఁగాభావించు నేను, హరహర పినతల్లి నంటఁగోరుదునె
పరమేశునాన నీపదములసాక్షి, ధరణీశునాన నిౙ దలఁపనింతైన
వెరవెఱుంగక వట్టివేటిఁడివగుచు, ధర నపకీర్తిఁ జెందఁగఁగోర దేల
వినువిను నాబుద్ధి వివరించిచూడు, పనివినియెద నింక పార్వంబునొసఁగు
మనుచు దిగ్గనలేచి యరుగనూహించు, జననాథసుతుని కేల్ సయ్యనబట్టి
గురుకుచ కరిమ్మ్రఁ గూర్చుండఁబెట్టి, దరిలేనిమదనవేదనలఁ గాసిలుచు
మాటికి వరదలై మానక తొరుగు, కాటుకకన్నీరు కడకుమీటుచును
కొలఁదికిమించు డగ్గుత్తికతోడ, నెలయు నెలుంగున నిట్లని పలికె.
ఔర మారునకు నన్నగ్గముచేసి, యూరకె జుడిగిపో నూహించెదేమొ
పిల్లిపట్టిన కోడిపిల్ల కెందైన, నల్లన జుడిగిపోనగునె చర్చింప
గట్టిగా నిన్ను నాకౌఁగిటఁ బట్టి, బిట్టుమారునికేళి బీడించి కోర్కె
దీర కెందలిరువాతెఱపానకంబుఁ, జూరలాడక మానను మ్మ నీయాన
యెఱుఁగనేరవుగాక యెన్నిపుట్టువుల, తఱినబ్బు మకరకేతనునిశాతాస్త్ర
జాలవ్యధాభిన్నసకలాంగు లగుచు, కేలఁ గపోలముల్ గీలించి పైని
గాలిసోకిన వెన్నకరణిఁ గరంగు, గోలలఁ గౌఁగిటఁగూర్చు భాగ్యములు
బహుయత్నములఁగుంది పడయంగరాని, మహిళావతంసంబు మరుకేళిగోరి
మక్కువతో బతిమాలిన వినక, విక్కిచిక్కులుబెట్టు వెంగళిగలఁడె
కోతికి నబ్బిన కొబ్బరిపంటి, రీతియైతోఁచె నీకీత యివ్వేళ
పదుకైనఁ గరఁగి వేబడనగుఁగాని, గడితంపునీమది గరఁగదయారె
యేలరా రతిదేల్చియేలరా తాళ, జాలరా మదిలోనఁ జాలరాగిలిత్తి
కూళరాచిల్కబల్ గుజ్జుపుజోదు, పాల రాపడనీక బ్రతికింపు మిపుడు
ప్రాణదానముకన్న బరమధర్మంబు క్షోణిలోఁగలదె నిక్కమీమాటెఱుఁగనె
సారెకు దల్లియుౙ శంకనొందకుము, వారకాంతల కెందు వావులుగలవె

నీవంటి సద్గుణనిధి కివ్విధమున, నావంటి చెలి సేఁచ న్యాయంబుగాదు
ద్రోహివై యిపుడాసఁ ద్రోఁచితివేని, స్త్రీహత్య నీకిట సిద్ధించుఁ జుమ్ము
కావున నిఁకఁ బెక్కుకబదలు మాని. | కావు నన్మరుని కాకలఁ గుందనీక
యనుచు వాకిలి మూయ నటునిటుఁ జూచు, వనితచొప్పెఱిఁగి భూవరసుతుఁ డపుడు.
పట్టినపంత మిప్పాపాత్మురాలు, గట్టిగా మాన దేకరణిఁ దెల్పినను
కామాంధకారంబు కన్నులఁ గప్పి, యేమియుఁ గ్రిందుమీఁదెఱుఁగదు దీనిఁ
బోదవినఁ గందర్పభూతంబు నింక, వదలింప నేరికి వశము గాదనుచు
గుప్పున లేచి యెక్కువ దిగుల్ మీఱఁ, దప్పించుకొని పోవఁదలఁచిన నెఱిఁగి
యప్పడంతుక వానికడ్డమై పెనఁగి, దుప్పటికొంగుఁ బొందుగ కేలఁబట్టి
యోనవు మేలు మే లౌర నీబుద్ధి, మానవుగద యెంత మంచి జేసినను
ఫలరసాస్వాదంబు పసయెల్ల ముద్దు, చిలుకగా కెఱుఁగునే చెనఁటి కాకంబు
మృదుమరందము తావి మేలైన తేఁటి, కొదమగా కెఱుఁగునె గొంటుజోరీగ
కామినీసంభోగకలనాసుఖంబు, పామరుఁ డెఱుఁగునె బలుదంటు గాక
వేమఱు బతిమాలి వేఁడిన వినక, సోమరివై రిత్త జూఁడుగఁ జూచెదవు
కోమరుఁబ్రాయఁపు ముద్దుగుమ్మ కౌఁగిటను, తమిఁ జెలంగని మగతన మదియేల
చెలువుఁడ కౌఁగిటఁ జేర్చి కెంబెదవి, పలుచని చక్కెరపానకం బాని
తళుకులే జెక్కుటద్దములు ముద్దాడి, యలరువిల్తుని కేళి నలరింపు మనుచుఁ
జేయెత్తి మ్రొక్కిన శివశివా యెంత, గయ్యాళితనమూనెఁ గలికి యటంచు
నాకొన్న పులివాత కబ్బిన కంచి, మేకచందంబున మెత్తఁ బాటూని
యేమియుఁ దోఁచ కా నృపకుమారకుఁడు, పైమీఁది దుప్పటి పాఱంగ విడిచి
సరగున నవలికి చంగున దాటి, యరిగె రాహువుచేతి యాతనఁ బాసి
బొనర షోడశకళాపూర్ణుఁడై యెలమిఁ, దనరారు సారంగధరుని చందమున.
అటు లేగు నృపతనూజాగ్రణిఁ జూచి, తనరఁగఁ జేతివిత్తము పోయినట్లు
మొగము వెల్వెలఁబాఱ మురియెల్ల సడలి, పొగలుచు వేడి నూర్పులు సందడింప
నుసురంచుఁ గొఱకొఱ యుప్పతిలంగ, బిసరుహానన పండ్లు పెటపెటఁ గొఱికి
యోరిటక్కరి కాన యోజలేకిట్లు, పారావతంబు నెపంబూని వచ్చి
రమణుఁ బాసి విరాళిఁ గ్రాఁగుచో మిగులఁ, దమి రేచిన నెడఁగదా తాళుతాళు
మంచిది కానిలే మాబాగు రాజు, వంచన లేక రావలెఁ గదా నిన్ను
గట్టిగా నెన్నైనఁ గల్లలు జెప్పి, కట్టి నట్టడవిలోఁ గాళ్లుఁ జేతులను
జెలసింపకున్న యిసీ నాదు పేరఁ, బిలువర నన్ను నప్పిమ్మట నింక

ననుచుఁ దర్జనిఁజూపి యదలించి పలుకఁ, గని గుండెలవిసిపోఁ గాళ్ళాడ కతఁడు
నిలిచి యయ్యోతల్లి నీతప్పుదెచ్చి, యళుకక నాపయి నంటించి కినుక
దండింపఁజూచుట తగవె నీమాట, పుండగంబున నేమి ద్రోచితినమ్మ
కొలవచ్చుపని కియ్యకొనకుంటిఁ గాని, మెలఁతరో నీయాజ్ఞ మీరుటలేదు
నిముషసౌఖ్యమునకై నెరయదుఃఖములు, జమునిచేఁబడలేక జంకెద నింక
విభుఁడును నీవు నెవ్విధి నొనర్చినను, శుభగాత్రి దైవాజ్ఞను మ్మటమీఁద
తల్లివిషంబిడ్డ తండ్రియమ్ముకొనిన, నెల్లెడ మాన్పువా రెవ్వరు గలరు
నెలవిమ్ము పోయివచ్చెద మదిఁదల్లి, యలుగక దయయుంచుమని యటఁ దరలి
తమనగరునకేఁగి తజ్ఞుల రాచ, కొమరుల నిండ్లకు గొబ్బున బనిచి
యంతఃపురంబున కరిగి యత్యంత, చింతాసమేతుఁడై చెయివొంది నులక
కంకటిపైఁబడి కడయిడరాని, జంకున గుండియల్ ఝల్లుఝల్లనఁగఁ
బండుచు లేచుచుఁ బలవరింపుచును, కొండ పైఁబడ్డలాగున వెఱ్ఱిగదుర
నుసురంచుఁ బొరలుచు నూర్పులు నిగుడఁ, బసచెడి దైన్యంబుఁ బొదుకొనంగ
నయ్యయో పార్వంబు నాకసంబునకు, నెయ్యంబుతో నేల నెగరవైచితిని,
వైచిన మఱల నావంకకురాక, యాచండిపులుఁ గేల యటతేలిపోయె
పోయెఁబో మఱియెందుఁబోవక యదియె, దాయదై చిత్రాంగిదరి నేలవ్రాలె
వ్రాలిన నట్టెపోవఁగనీక యేల, బేలనై దానికై బిరబిరఁ జనితిఁ
జనినఁ బార్వంబునొసంగ కాయమ్మ, మనసునఁ గొఱగానిమాటేల దలఁచె
తలఁచినఁ గాదని తప్పించుకొనిన, నలిగి దండించఁగ ననఁగ నేమిటికి
కొఱమాలి విధి యెన్నిగొడవల నిడిన, నెఱఁగి పోనిడుకొన నెవ్వారితరము
మంచిది విధుకళామాళి యేకేతి, నుంచిన నాకేతినుండక తీర
దాయమబాధనం దడలుటకన్న, నీయమబాధ నిందేమైన లెస్స
యనుచు డెందమున మహాదేవు నభవు, నునిచి తద్దయు ధైర్యమూనుకొనియుండె.
అక్కడఁ జిత్రాంగి యాత్మలో మిగుల, నక్కుమారకుని యొయ్యారంబుఁ దలఁచి
హా వాఁడు నావల పాఱడిఁజేసి, భావజన్మనిబారిఁ బడఁద్రోచి చనియె
మధుకరంబులకు మన్మథుశరంబులకు, మధు పరభృత కీర మందసమీర
విధుకరంబులకు నెవ్విధిఁ దాళుకొందు, విధియొదవించు బల్వెతకేమియందు
నేమిసేయుదు నింక నెటువలె నోర్తు, నీమహావిరహాబ్ధి నెబ్భంగిఁగడతు
నమ్మకచెల్ల నాయట్టి సుందరికి, యమ్మోహనాంగుపొం దలవడ వలదె
మరుఁడు వేలుపురాకొమరుఁడుఁ గురంగ, ధరుఁడుఁ గుబేరనందనుఁడును వాని

కాలిగోరున బోలఁగలరె యయారె, చాల నెన్నికఁగన్న జగవన్నెకాఁడు
వానికౌఁగిటిలోన వదలకఁ గదిసి, సూనచాపునికేళిఁ జొక్కక యున్న
యీజవ్వనంబేల యీసొగసేల, యీజగరంగేల యీశీవియేల
కటకటా వానితోఁ గట్టడినలువ, కుటిలుఁడై యేటికిఁ గూర్పకపోయె
ననుచు నగ్గలమైన యంగజవ్యథల, మునుఁగుచుఁ బలుగోరములఁగుంద నపుడు
ముద్దుగుమ్మకు శిలీముఖమయ్యె తేఁటి, తద్దయాశుగమయ్యెఁ దరుణికి గాడ్పు
కలికికి పుండరీకంబయ్యె తమ్మి, పొలఁతికి సురపొన్న పున్నాగమయ్యె
శరమయ్యెఁ జెలికి కొజ్జంగిపూనీరు, హరిణేక్షణకు బర్హియయ్యెను నెమ్మి
యతివ కగ్నిశిఖాంకమయ్యెఁ గుంకుమము, సతికిఁ గప్రము ఘనసారమై యొప్పె
మఱియు గాటంపుటుమ్మలికెల్లఁబెల్లయ, తెఱవ మెల్లనె సోలి తెలివొందిసారె
హరహరయంచు రామాయంచుఁ జక్రి, ధరయంచు మకరకేతనకోకిలాని
లసులదాడికి లోఁదలంకి పల్కుచును, గమకమై తద్దయు గాటమై మదిని.
బెనఁగొను కినుకచే బిరబిర లేచి, ముసుకొని మేనిసొమ్ములు దీసివైచి
కులుకుగుబ్బలు వాడికొనగోళ్ల నెత్తు, రులు జాలువారంగ గ్రుచ్చిద్రిచ్చుకొని
పొసఁగ దట్టఁపు మైలపుట్టంబుఁ గట్టి, నొసలఁ గస్తురిబొట్టు నూల్కొనఁ బెట్టి
తలను వాసెనగట్టి తడయకకట్టి, బలుచీఁకటింటిలోపల నొకమూల
నిలఁబడి మూల్గుచు నెనలేని వెతలఁ, బొలయుచు నుసురంచుఁ బొరలుచునుండె.
ఆలోన వనికి వేటాడంగ నేఁగి, వ్రాలినికడిమిమై వర్తిలుచున్న
రాజమాహేంద్రధరాతలాధీశుఁ, డాజగన్మోహినియైన జిత్రాంగి
చెలు వాత్మఁదలఁచి కెంజివురువిల్కాని, ములికిమొత్తముల బాముల కోర్వలేక
కలఁగుచు రేయెల్లఁ గడపి వేకువను, తలకొను వేడ్క సత్త్వాఘన దరలి
దొరలగ్రమునఁ జెల్మిదొరల మెలంగఁ, గరము పెల్లున భటోత్కరము జెలంగ
గడలసామరులు నల్గడలవర్తింప, పడగలవార్మ్రను పడగమియింప
గములుగూడుకొ తురంగములపై నెక్కి, కొమరుఁబ్రాయఁపురాచకొమరులు నడువ
వంతులనెక్కి మావంతులు మత్త, దండులపై మహోద్ధండత నలరఁ
బసిఁడిబెత్తపువారు బలసియిర్వంకఁ, బసనెసంగుచు బరాబరు లొనరింప
తురగరింఖాసముద్ధూతప్రభూత, ధరణిపరాగంబు తపనునిగప్ప
భేరులు తుడుములు పెద్దబూరలును, వీరకాహళికలు విప్పుగా మొరయ
నాలవట్టములు ముత్యాలవెల్లులును, జాలువాయరిగెలుఁ జామరంబులును
గొనియాడి గీలుడాకొన వెంటరాఁగ, నెనలేని బలుకీవి యొసఁగ నేతెంచి

మణికేతనముల హేమనికేతనముల, గణికాగమణుల ముక్తాహారమణుల
జవఘోటకముల నుజ్జ్వలహాటకముల, నవతోరణముల నున్నతవారణముల
వనజాలకముల కేవలజాలకముల, ఘనవితానముల సత్కవివితానముల
రాజమార్గముల నీరంధ్రదుర్గముల, వాజిశాలికల సువర్ణడోలికల
నసమసౌధముల దివ్యావరోధముల, ప్రసవవాటముల శుంభత్కవాటముల
భద్రవాద్యముల నేపథ్యచోద్యముల, శూద్రనాయకుల నక్షుద్రగాయకుల
నృపతనూభవుల నిర్ణిద్రవైభవుల్, విపణిపద్ధతుల సంవృతబలోద్ధతుల
శ్రుతినాదముల విశ్రుతవినోదముల, క్షితిసురావళుల నంచితమహాకవుల
వివిధవర్తకులఁ బ్రవీణనర్తకుల, సవనధామముల యోషాలలామముల
సరిదనీకముల శశ్వత్తటాకముల, వరతపోధనుల భాస్వరవణిగ్జనుల
ననయంబుఁ గడుమనోహరలీల నెలసి, తనరారు తనరాజధాని సొత్తెంచి.
వందిమాగధుల్ కైవారముల్ సేయఁ, గ్రిందుగా నర్తకీగణము నర్తింపఁ
గలధౌతపాత్రిలఁ గప్పురంబుటార, తులునించి పుణ్యాతతుల్ నివాళింప
నెలరాలమేడల నిలిచి నాఁడెంపు, వలువల ముత్యాలసేసలు జల్ల
తొడరి సోరణగండ్ల త్రోవల రాచ, పడతు లీక్షింపుచు భళిభళియనఁగ
నాగమోక్తముగ ధరామరోత్తములు, మూఁగియాశీర్వాదములు బొనరింప
నుడుగక నాగరు లుడుగరలిడుచు, బొడగనశుభతూర్యములు బిట్టు మొరయ
కొలువుకూటముసొచ్చి కొంతసేపచటఁ, గొలువుండి యెల్లఱఁ గొబ్బునఁబనిచి
యంతఃపురంబున కరుదెంచుటయును, జెంతల నుడిగెంపుఁజేడియల్ డాసి
తరలసంపఁగినూనె దలయంటె రాజ, తిలకంబునకు వధూతిలక యొకర్తు
నలువగాఁ గస్తురినలుఁగిడె నొక్క, తలిరాకుఁబోఁడి భూతలమహేంద్రునకు
కల్లయగంధామలకంబిడె నొక్క, కలికి నృపాలశేఖరుని యాదలను
చాలుగొజ్జెఁగనీట జలకంబులార్చె, కలకంఠకంఠయొక్కతె నృపాగ్రణికి
తడియొత్తె నొక్కపుత్తడిబొమ్మ యొంటి. పడఁతుక వసుమతీపాలముఖ్యునకు
వలిపెమడుంగువల్వలు గట్టనిచ్చె, జలజలోచన యోర్తు సార్వభౌమునకు
కలపంబు మేనిండఁ గలయనలఁదె, పొలఁతిమిన్న యొకర్తు భూనాయకునకు
చేరి క్రొవ్విరిసరుల్ సిగఁజుట్టె నొక్క, వారిజేక్షణ ధరావరకుంజరునకు
నవరత్నమయభూషణము లలరించె, పువుబోఁడియోర్తు సొంపుగ మహీపతికి
పసిఁడిపళ్లెరమున భామినియోర్తు, రసిరసాన్నములిడె రాజన్యమణికి
యెంగిలివార్చ నీళ్లిడె నొకమోహ, నాంగి పొంగి మహీభృదవతంసమునకుఁ

నుదుటొప్ప మణిపీఠిఁ గూర్చుండఁ జేసి, సుదతియొక్కతె నీకు సురటి వీచెడిని
కప్పురంపువిడె మొక్కకాంతాలలామ, నృపతికందిచ్చెఁ జూచినవేడ్క నప్పుడు.
అంత నా సర్వాంగసౌభాగ్యనాయకుఁడు, సంతసంబునఁ బొంగి సయ్యాటలాడ
ససమించు బంగారుపావలు వొడిచి, ముసలిక చిత్రాంగి మణిసౌధమునకు
నరుదెంచెఁ జెలియున్న యరుదెంచినరుగ, దరియంగఁ జని కన్నుదోయి యందుఁ గేలఁ
గనుఁగొని యిదియేమొకో కల్కి నేఁడు, గనుఁగొన నొకతీరుగా నున్నదనుచు
మెల్లనె యొద్దకన్నెలఁ గూరుచుండి, యుల్లంబుపలుకఁ బయ్యెదచెలి నెనసు
నెంతలో తలగొన్నిష్ఠ నిక్కనకేమి, పలికికి కొఱగాని పలుకులు నాకుఁ
దెలుపుమా పట్టికోపించి నీయొమ్మటుఁ, జలమారి దండించి చాల నెంచెదవు
నీమాటఁ జెప్పిన నీయాజ్ఞ వినిన, భామరో పాపముపాపమైన నిలుచు
దొరలుఁ గింకరులు మంత్రులు పురోహితులుఁ, గరయాన నీయానఁ గడవకయుండిరి
తలఁపున మెలఁగుచు దవిలి యేఁ బరుగ, సలుగఁ గారణమేమి యలివేణి నీవు
తగు హంసతూలికాతల్పముల్ విడిచి, పొగలుచు నేలపైఁ బొరలాడ నేల
చీనిచీనాంబరశ్రేణు లుండఁగను, చానరో మలినవస్త్రముఁ గట్టనేల
తొడవులు సడలించి తోరంపు మేను, బడల పెన్గొదవకుఁ బాల్పడ నేల
చిలుకబోదలను మచ్చికఁ జేసి ముద్దు, చిలుకపంజరంబులఁ జెప్ప వేమిటికి
నెమ్మికూటువల నెన్నికె గూడపెట్టి, నెమ్మితో నాటలు నేర్ప వేమిటికి
బట్టిగాదుల కేలఁ బట్టి యింపార, గట్టిగా మాటలు గరప వేమిటికి
తెలిసిట్టగమిఁ జేరఁబిసి వేల్బుద్ధి, దెలిపి మెల్లనె నడల్ దిద్ద వేమిటికి
యొలనాగ సోయగం బెలయఁ జెలంగి, యొలమితోఁ మాఁగుటుయ్యెల లూఁగ నేల
పెంపార పలిజెలిబిలిపాట వాడి, యింపుగా వీణె వాయింప వేమిటికి
తళుకుకొన్నిమ్మచ్చట్టదగుఁ జూచి నోసల, నలతిఁ గస్తూరినామ మలరింపవేమి
గమగమవలచు చిక్కనిమంచిగంధ, మమరఁ జన్నుబ్బుల నలఁద వేమిటికి
జిగిమించు క్రొత్తగొజ్జఁగపూసరములు, సొగసుగాఁ గ్రొమ్ముడిఁ జుట్ట వేమిటికి
కలికిరో చొక్కపుఁ గప్పురంబుగూర్చి, చెలువార దములంబు సేయ వేమిటికి
యిన్నాళ్లవలె నాకు నెదురుగా వచ్చి, చిన్నారినగవులు చెంగలింపంగ
కులుకుచు తళుకువాల్ కొనజూపు లెలయఁ, బలుమరు పలపోఁ బలుక వేమిటికి
చెల్లంబో నీవరజేసి యిట్లున్న, తల్లడంబైన నెట్లు దాళుదునింక
కలనైన నే నిమ్ముగాదని మరుని, కలన నొండొకయింతిఁ గలపొంటి కలదె
చిలుకలకొల్కి నీచిత్తంబె యెఱుంగు, తలిరుబిల్తుండె సాక్షి తామరసాక్షి.

జగమున నీవంటి సరసురా లెందుఁ, గనపడదని సారె కాత్మలోఁ దలఁతు
కలికి నీపాలిండ్లు గజనిమ్మపండ్లు, పొలఁతి నీకెమ్మోవి పూదేనెబావి
చాన నీనెమ్మోము జాబిల్లిగోము, మానిని నీకురుల్ మరునివాగురులు
వనిత నీనూగారు వలిదేటిబారు, వినుతాంగి నీబొమల్ వెడవింటికొమలు
చెలియ నీమీఁగాళ్లు చిన్నితాంబేళ్లు, మెలఁత నీమేసారు మేల్మిబంగారు
మమ్మ నీకెనయైనమగువ లేదెందు, మమ్మరసేయక మక్కువఁజూడు
వలరేని దాడికోర్వఁగజాల నింక, చెలిమితోఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి రక్షింపు
ముగుద నీకెమ్మోవి ముద్దొసంగినను, పగడంబులును మంచి పలుగెంపు లిత్తు
నతివ నీవేనలి యంటనిచ్చినను, ప్రతిలేని వేల్పుటారారతనంబు లిత్తు
చెలువ నీచెక్కులు చేముట్టినపుడు, కళుకువజ్రపురాలు కానుకలిత్తు
ననబోఁడి ననుఁజూచి నవ్వినయపుడె, యనువొప్ప ముత్యాలహారంబు లిత్తు
కులుకుగుబ్బలు గోర గ్రువ్వనిచ్చినను, వలనొప్పఁ బలుజవాబంతుల నిత్తు
చలముమానవె యింక చక్కెరబొమ్మ, మొలకనవ్వులఁజూడు ముద్దులగుమ్మ
తాళఁజాలనునుమ్మ తలిరులేఁగొమ్మ, మేలమేటికి లెమ్మ మినుకుపూరెమ్మ
కాముసేలింపవె కపురంపుదిమ్మ, వేమరు ననుఁబ్రోవు వెలలేని సొమ్మ
యనుచు మోహము నిల్పనలవిగాకున్న, ఘనతర మాణిక్యఘటిత కిరీట
చటులకాంతిచ్ఛటల్ జగతిపైఁ బర్వ, నిటలంబువంచి తన్వికి మ్రొక్కులిడినె.
అటుల మ్రొక్కిన నగ్గయాళిపొలంతి, పటుగతిఁ దనదుకాపట్యంబు నెఱప
నిదెయదనంచు లోనెంచి యించుకయుఁ, గొరుగక రాజన్యకుంజరుండులుక
నుసురఁచు వేడినిట్టూర్పు నిగుడ్చి, మునుఁగు మెల్లనెతీసి మూల్గుచు నేలఁ
గేలూనుకొని లేచి క్రేఁగంటఁజూచి, వాలుఁగన్నులనీరు వరదలై పాఱ
గొడవలు బెరయ డగ్గుత్తికమీర, బుడిబుడి నెడయేడుపులు దోఁపఁ బలికె,
జననాథ వేటకుఁజని నీవరణ్య, మునునున్నచోఁ బ్రొద్దువోక రాచిలుకఁ
గరముఁబూని బంగరుమేడమీఁద, నిరవుగాఁ గ్రీడించు నెడలఁ బ్రాతేయ
కరరేఖయోయనంగా దివినుండి, పరువడి నెకవెల్ల పార్వంబువచ్చి
చెంతవ్రాలినదానిఁ జేకొని మెలఁగు, నంతలో కడిదియొయ్యారంబుమీఱ
పారావతంబు నెపంబున నిటకు, సారంగధరుఁడు వేఁ జనుదెంచి నన్ను
గనుఁగొని యత్యంతకామవికార, మున మేనెఱింగక ముదమునఁ బలికె
మొలకపుత్తడిబొమ్మ ముద్దులగుమ్మ, వలపుగొజ్జంగిబంతి వన్నెలదొంతి
యామువేనుఁగగున్న యన్నులమిన్న, గోములనడుదీవి గుజ్జులేమావి

పూఁపవెన్నెలనిగ్గు పొగడపూమొగ్గ, కైపుమీరినసొమ్మ కడిఁదిరాకొమ్మ
సోయగంబులప్రోక సొగసులవాక, కాయజువిరిచిల్క కలికిరాచిల్క
నీరూపు నీయేపు నీముద్దుఁజూపు, నీరంగు నీయంగు నీమేల్‌హొరంగు
నీయొప్పు నీచొప్పు నీజాణతనము, నేయన్నులకు నైన నిలనెన్నఁగలదె
వనిత నీకే జాలవలచితి నింక, ననవింటితులువ చే నలియంగనీక
నీకవుఁగిటఁగూర్చి నేడు నన్‌ బ్రోవు, చేకొను పుణ్యంబు చెలిమిఁ గైకొనుము
రాకేందువదన శారదమందహాస, కోకిలకలవాణి కుందాభరదన
మదమధువ్రతవేణి మలయజామోద, మృదుమధురసల్లాప మృగరాజమధ్య
పరిపక్వబింబోష్ఠి పల్లవపాణి, ధరనిభోజ్వలకంఠి తారకానఖర
లికుచవక్షోజ నాళీకపత్రాక్షి, ముకురకపోల జాంబూనదగాత్రి
కుసుమకోమలి హేమకుట్మలనాస, బిసబాహువల్లరి పృథుతరజఘన
భుజగరోమావళి పులిననితంబ, గజరాజగామిని కచ్ఛపప్రపద
కార్ముకభ్రూవల్లి కరభోరుకాండ, నిర్మలాభోగతూణీరోరుజంఘ
శ్రీకారకర్ణసరిన్నిమ్ననాభి, కోకనదోల్లస త్కోమలచరణ
యనుచు నగ్గలపుమోహమునఁ బ్రార్థించు, చెనఁటిపైఁ గన్నెఱఁజేసి యిట్లంటి
నోరిదురాత్మ నాయొడయండు వనికి, దూరమేగుటెఱింగి తుళ్లునవచ్చి
పినతల్లియనక ముప్పిరిగొనుతమినిఁ, బెనఁగఁజూచెదు గ్రొవ్వుపెల్లున నహహా
మానంబు ప్రాణంబు మనుజేంద్రుసొమ్ము, గానెంచి మెలఁగునైఖరిదాన నేను
నీవంటితులువమానిసిఁ బొందఁగలనె, పోవు మూరకె కానిపోకలఁబోక
యనియదలించిన నడఁగక వాఁడు, ఘనతరకామాంధకారంబు దొట్టి
బలిమిఁ బైకొని బట్టి బాహులఁ బెట్టి, కులుకుగుబ్బలు వాడికొనగోళ్ల వ్రచ్చి
కాఁగలపనియెల్లఁ గడతేర్చి పిదప, నేఁగె సన్నకసన్న నింకేమిచెప్ప
పొదలునుంజేకడంబున కద్దమేల, యిదె చూడుమంచుఁ బయ్యెదవాపి చూపి
కొమరుఁ డంటిననాఁడె కోడలనైతి, తమినింక నీవంట ధర్మంబుగాదు
రతిసుఖంబులఁదేల్చు రత్నాంగికడకు, క్షితితలాధీశ వేంచేయు మూరకయె
యీవిధమెల్ల నీకెఱిఁగించుదాక, నోవసుధాధీశ నోర్చితి నింక
ననుఁజూడుమంచుఁ గ్రిన్నన తేనిచేతి, నునువాలు వెఱికి గొంతుకఁ జేర్ప నళికి
వనితకేల్‌ వట్టి యవ్వాల్‌ విడిపించు, కొని జననాథుఁ డక్కొమ్మ కిట్లనియె.
మెలఁతరో నాయాజ్ఞమీఱి నిన్నిట్లు, గలఁచిన కైలాటకానిఁ గుమారుఁ
డని మదిఁగనికరం బరయక శిక్ష, యొనరించి నీమదియుడుకెల్లఁ దీర్తు

నాహా జగన్మోహనాంగి యిబ్భఁగి, సాహసం బొనరింపఁజనునె నీకిపుడు
నాయట్టి భూలోకనాథునిఁ జెంది, తోయజానన యింత దుఃఖింపనేల
రాజుపట్టినయ్యతి రంభయన్మాట, యీజగంబునఁ బెద్దలెన్నఁగా వినవె
నామహారాజ్యంబు నామణిద్రవ్య, హేమచామరహయానేకపాదికము
లెల్లను నీవెకావె పరికింప, చెల్లంబో నీయాజ్ఞ చెల్లుటలేదె
ననబోడి నీవు గిన్కనుఁ గీడుబొదవ, నినుఁబాసి క్షణమైన నేనోర్వఁగలనె
వాఁడుచేసిన ద్రోహవర్తనంబాని, పొందియూర్చెదుగాక పొగలేల నీకు
వనజాక్షి ననుఁజూడు వగపెల్ల వీడు, మని యూరడిలఁబల్కి యప్పుడె శుద్ధాంత
మునకేఁగి యొకయారమున మేనుజేర్చి, మొనయు చింతాభరంబున వేగుచుండె.
అని నిరంతర సద్గుణావాలు పేర, ననవద్య దానవిద్యాలోలు పేర
శమన దుర్గగర్వాపశమనుని పేరఁ, గమనీయగోరాజగమనుని పేర
తరుణేందురేఖావతంసుని పేర, నరదైత్యకులతమోహంసుని పేర
సురవాహినీజటాజూటుని పేర, గురుతర శ్రితికూటఘోటుని పేర
తపనీయశైల కోదండుని పేరఁ, దపనప్రతాపదోర్దండుని పేర
నగతనూజామనోనాథుని పేర, యుగపదాహ్వాత శత్రుయోధుని పేర
దూరితాఖిలఘోరదురితుని పేర, సారపుణ్యోదయచరితుని పేర
సింధురాజినదివ్యచేలుని పేర, బంధురామర లోకపాలుని పేర
భుజగకులేంద్రవిభూషణు పేర, సుజనదరిద్రతాశోషణు పేరఁ
బ్రతిదిన కైలాసభవనుని పేర, నతితరాఖిల జగదవనుని పేరఁ
బురహరు పేర శంభుని పేర భక్త, వరదుని పేర సర్వజ్ఞుని పేరఁ
జిరతరమోక్షలక్ష్మీప్రదు పేరఁ, గరుణాత్ము పేర శంకరు పేర సుగుణ
మహితుఁ డంచిత కూచిమంచివంశాబ్ధి, తుహినభానుఁడు బుధస్తుతచరిత్రుండు
ఘనయశోన్వితుఁడు గంగనమంత్రిమౌళి, తనయుండు తిమ్మసత్కవి రచియించి
తమినిద్ద సారంగధరచరిత్రమున, నమరంగ నిది ప్రథమాశ్వాసమయ్యె.

శ్రీరస్తు.

సారంగధరచరిత్రము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీకర గుణసార చిరశుభాకార, భీకరరిపుదూర పృథుతరోదార
కైలాసనిలయ శంకర మహాదేవ, నీలకంధర యీశ నిఖిలలోకేశ
యవధరింపుము వేడ్క నలరాజ రాజు, దవిలినవంత నంతటఁ గొల్వుకూట
మునకేఁగి మంత్రుల బుధుల దీర్వరుల, జనవరులఁ జుట్టాల సంగడికాండ్ర
బనివడి రావించి భావంబులోన, నెనయు సంశయమున నించుకదడవు
చింతించి చెప్పక చెల్లదటంచు, నంతటఁ దమకుఁ జిత్రాంగి చెల్లమిగఁ
జెప్పిన తెఱఁగెల్లఁ జెప్పి మీరిప్పు, డిప్పని కెద్ది వాగెఱిఁగింపుఁ డనిన
వారలందఱుఁ దలల్ వంచి మాటాడ, నేర కబ్బురపాటు నివ్వటిలంగఁ
గనవినరాని దుష్కర్మ మిదెట్టు, లనిన దోసముచెందుననుచు నొండొరుల
ముఖములు గనుఁగొంచు మొగిబహిర్దేశ, లిఖితచిత్రాకారలీలల నుండి
రందు నయార్ణవుం డనుమంత్రితిలకుఁ, డందఱు వినంగ నిట్లనియె రాజునకు.
అవనీశ యిట్టిఘోరమగు పాతకంబు, దవిలివాక్రువ్వను దలపంగఁ గూడ
దేజాతులందు ముందేకథలందు, నేజగంబునఁ జూడ నిట్టి దుర్వృత్తి
పరువడి దననీటు పచరింపులోన, ...
దలఁచిన దొలుతటి తప్పొనొకాదో, జలజాక్షి యారకే సవతియీరసముఁ
గైకొని చంపింపఁ గల్లలుగూర్చెఁ, గాక యిమ్మాట నిక్కంబేయటన్న
గలికిచే నదియెల్ల గట్టిగా మీరు, దెలుసుకొన్నదిగాదె తేటతెల్లమిగ
తులువలాదురుగదా దొరబిడ్డ నెందుఁ, బలుకు తేమిటి కింకఁ బనిపప్పె జుమ్మీ
పండెనీసిరి చేటువాటిలెఁ గొలలు, నిండె నింటఁ గులంబు నీరురావలసె
తలకొనె నపకీర్తి తప్పె ధర్మంబు, తలవంపులయ్యె నందఱిలోనఁ జాల
చులుకనైతోఁచె నివ్వొప్పె దొరతనము, పలచనయ్యెను వాసి పరిజ్ఞలడంగెఁ

గావున గొడుకనక కనికరపడక, భూవర పినతల్లిఁ బొదవిన ఖలునిఁ
గొడుకింతయును లేక ఘోరవ్రణంబుఁ, గదిసిన యంగభాగంబును బోలె
ఖండించి తేజంబుఁగను మిట్టుగాక, దండించి పోఁదోలఁదలఁచితివేని
కడుజబ్బుపడుఁజుమ్ము కార్యంబులెల్ల, నిడుమలంతంతకు నెడపకపొడవు
ననవిని మతిమంతుఁ డనుమంత్రితిలకుఁ, డనుపమనయశాలి యప్పుడిట్లనియె.
జననాథ యిదిశాస్త్రసమ్మతిగాదు, ధనముబోయిన మనస్తాపంబొదవిన
దనయింటఁ గానివర్తనమొకటైన, ఘనులకు వెలిసేయఁగాదందురు బుధులు
పినతల్లులింట్లకుఁ బృథివి నెందైనఁ, జనవునఁ గొడుకులు చనుటేమితప్పు
తమతప్పు మగవారితలఁబెట్టి యుండ, గమున బొంకులుపల్కి కారింపఁజూతు
రతివల డెందంబులరసి కన్గొనఁగ, క్షితిలోన నేరికిఁ జెల్లదు సుమ్ము
మనసుంచుటొక్కటి మరియాడుటొకటి, కదిసియొనర్చుటొక్కటి తొయ్యలులకు
కపటంబెకాని నిక్కంబింతలేదు, చపలనేత్రల నమ్మఁజనదు నృపాల
తనయునినైన సోదరునైన మఱియు, జనకునినైన ... ...
తిలకించిచూచుచోఁ దెఱవలకెల్ల, జిలజిల మరుసిల్లు ... ...
హరితోడ ద్రౌపది యాడదా మున్ను, పరికింపనటులె యిప్పుడఁతియు నతని
గొనబుగన్గొని పొందుఁగోరిన నియ్య, కొనక వచ్చుటఁజేసి కొఱకొఱపూనె
ఖండింపఁదలఁచి యీకల్లపుట్టించె, నొండెద్దియును గాదహోవివరింప
నొండునొండై మెఱుంగ కుందదుగోల, బందుసేయదలంచె పడఁతియిట్లాడె.
నింతియెకాని యదింతియెకాని, వింత యింతయు లేదు వినువానివలన
సారంగధర కృపాసంజ్ఞాతుఁడైన, సారంగధరుఁ డిట్టిజాడలవాఁడె
నెలఁదిబొంకుట గోడవేసినయిట్లు, ... మగబొంకు దడిగట్టినట్లు
ననుమాట మును పెద్దలాడంగ వినవె, తనయునివలన నేతప్పును లేదు
వనితమాటలు వినివలపాఱఁ గన్న, తనయునిఁ జంపింపఁదలఁచెద వేని
కైకమాటకు రాముఁ గానలకనిచి, శోకార్తిచేఁ జాలనుగ్రక్కిన పంక్తి
రథుని తెఱంగున రాజేంద్ర నీవు, పృథుశోకములపాల భీతిలెదుసుమ్ము
నావిని పెద్దలందఱు మతిమంతు, నావినీతికి మెచ్చి యవునవు ననిరి
కార్యనిశ్చయబుద్ధి గలుఁగక భూప, వర్యుఁ డూరకె తలవంచుక యున్న
నారసికాగ్రణి యనుమానసరణి. యారసి నీతిజ్ఞుఁ డనుమంత్రి పలికె
మనుజవల్లభ మతిమంతుని బుద్ధి, వినఁదగుఁగాని ... యేల వలదు
ననబోఁడిమాటలు నమ్మికచేసి, తనయుని వధియింప ధర్మంబుగాదు

తగువారిఁ బనిచి యాతనినడిగింపు, మగపడుఁ దద్వృత్తంబంతయు నపుడు
మాటలనరుపవెంబడినె కర్జంబు, తేటతెల్లంబుగాఁ దెలియంగవచ్చు
దుడుకుచేసితివేని దోసంబు దొరలు, చెడుఁబ్రయోజనమెల్ల సిద్ధంబునమ్మ
నావుఁడు వసుమతీనాయకుఁ డటులె, వేవేగఁ దద్దయు వెరవరులైన
పెగ్గడలఁ బనిచిన బిఱబిఱ వారు, జగతీవరాత్మజు సమ్ముఖంబునకుఁ
జనిన నాతఁడు గుండెఝల్లని వారిఁ, గనుఁగొని యడలుచు గద్గదకంఠుఁ
డైపల్కె నిపుడు మీరందఱు నిచటి, కేపని యెదలనూహించి వచ్చితిరి
తెలియఁజెప్పుఁడటన్న దిగ్గనవారు, పలికిరిట్లు పాణిపద్మముల్ మొగిచి
నరనాథతనయ నిన్న విభుఁడు వేట, కరిగినచో నీవు హోళిఁ జిత్రాంగి
లోగిలిఁజొచ్చి యాలోలాక్షి హొయాల, లోగివరాసక్తి లోగిలిఁగొనఁగ
నటియుతికేలికి నర్థించుటయును, తెఱవ యించుకయైనఁ దెఱవిడకున్న
సారసశరశరాసారసంఘాతే, భూరివ్యథాపరాభూతుఁడై నగుచు
బలిమి కౌఁగిటఁబట్టి బాములఁబెట్టి, తొలఁగినచ్చితటంచుఁ దొయ్యలి దొరకు
వెఱగుమీఱఁగ విన్నవించిన నతఁడు, కొఱకొఱతోడ నిద్దోషుకని యనక
సమయింపఁబూని నిజంబుఁ గల్లయును గ్రమమెప్ప నిన్నడుగఁ బంచెనుమ్మ
కలచందమెల్ల నిక్కంబుగ మాకు, దెలియఁజెప్పుమటన్న ధృతిచెడి యోన
మశ్శివాయ చలంబుమానక యెంత, దుశ్శీలమున కింతి దొరకొనెనంచు
శ్రుతియుగళంబు మూసికొనియె కొమరుఁ, డతిమృదూక్తుల నిట్టులనియె వారలకు.
వినుఁడయ్యలార నావిన్నపం బిపుడు, జనపతి వేటకుఁ జన్నపిమ్మటను
నాతోడిరాజనందను లెందఱొచ్చి, ప్రీతినాటలకునై పిలిచిన నరిగి
పారావతంబులఁ బందెంబునరసి, తారాపథమునకుఁ దమకంబుతోడ
నెగయనైచిన దద్ద యేపున నేఁగి, మగుడక నాచేతి మశకరిపులుగు
చిత్రాంగి నగరుఁజొచ్చిన నప్పయోజ, పత్రాక్షి యాపుల్గుఁబట్టి దాచుటయుఁ
పినతల్లియని మదిఁ బెద్దయునమ్మి, చనువున నచటికిఁ జనిననయ్యమ్మ
వలపాఱ ననుఁజూచి వలరాచపనికిఁ, బిలిచినఁ గాదని పెనఁగినచ్చుటయు
నాతప్పు నీమీఁద నట్టొనరించి, జేతులుఁ గాళ్ళును జెలపింతుననుచు
కినుకతోఁబలికిన గిజగిజలాడు, కొనుచు నింటికివచ్చి కొంకుచునుంటి
తల్లి నాపైపెట్టి తప్పిడినపుడు, చెల్లించి విభుఁడది చెవిఁబెట్టినపుడు
నేనెఱుంగనటంచు నేమముల్ వలుక, మానిపోవునె రిత్తమాట లేమిటికి
తెఱవమాటలకు ధాత్రీవిభుఁ డలిగి, యరుగఁబంచిన నేమి యనఁగలవాఁడ

భూతలేశ్వరుఁడ నఁగ బ్రోచు దైవంబు, మాతల్లిరత్నాంగిమారు చిత్రాంగి
యని డెందమున ననయంబు భావింతు, వినుఁ డిందులకుఁ బరద్వేషియెసాక్షి
జగతీతలంబెల్ల శాసించు రాజు, తగవుదప్పక ధర్మతత్పరుం డగుచు
తిరమొప్ప దేవభూదేవతాగ్రమునఁ, బరిశోధనము చేసి పట్టి గట్టిగను
తప్పుగల్గినచోట దండించుమనుడు, తప్పక శుభములు దలకొనుననుడు
దిటముగా మఱల నత్తెఱఁగనెయడిగి, పటుగతి నిజమెల్లఁ బరికింపుమనుడు
పొందు మీరని వస్త్రభూషణావళులు, దండుగా నొసఁగి పుత్తెంచిన వారు
ధరణీశుకడకేఁగి తమకు సారంగ, ధరుఁడు జెప్పినరీతి తప్పకఁ జెప్పి
యధిప కుమారునం దరమరదలఁచి, వధియింపఁగూడ దన్యాని నే మఱల
గట్టిగా బెదరించి కల్లయు నిజముఁ, బట్టఁబోలునటన్న పార్థివేశ్వరుఁడు
మంచిది మీ రన్నమాటచొప్పన నె, కొంచక మఱియు నక్కోమలిఁ దెలుసు
కొందము రండని గొబ్బున వారి, నందఱెదుర్కొని యటకేఁగుటయును.
కనుఁగొని చిత్రాంగి గద్దియడిగ్గి, కనుదోయికొనల వెక్కసముగఁ జాలు
కొను వేడికన్నీరు గోళ్లమీటుచును, తనువ్రణాంక ముగ్ధయుఁబోలె మేలి
ముసుఁగు చక్కఁగఁ దాల్చి, మోమరవంచి, పసిఁడికంబము నీడ బాగుగ నిలిచి
యున్నఁ గన్గొని పెద్దలుమ్మడినప్పు, డన్నిలవేణి కిట్లని వచియించి
రమ్మరో నిన్న మీయండకుఁ బారు, వమ్మ నెపంబున వచ్చి సోయగము
దైవార సారంగధరుఁడు కామార్తి, ...
... ... జేయ వే మిమునంటి చెయినట్టి దుండ
గము చేసి నీరాజుగారితో మీర, లమితాగ్రహస్ఫూర్తి నాడితి రనుచు
కినుకతోఁ బతి వానికేవవు మమ్మఁ, బనిచిన నేఁగి యేర్పాటుగాఁ దెలపి
వచ్చితిమనుచుఁ దద్వాక్యముల్ పూస, గుచ్చినరీతి నక్కొమ్మకుఁ దెలిపి
వనిత యక్కొమరునివలన దోసంబుఁ, గనుఁగొన నింతయుఁ గనరాదు నీవు
నిజముగా విప్రసన్నిధి నున్నమాట, గజిబిజి సేయక గట్టిగాఁ బల్కు
దబ్బరలాడిన దైవంబు నిన్ను, గొబ్బున నిడుమలఁ గుడిపింపుఁ జుమ్ము
కొమరునిపై వట్టిగొడవలు బెట్టి, సమయింపఁదలఁచుట చనదు ...
... యతో ధర్మస్తతో జయం బనియు, తలఁచిచూడఁగ నానృతాత్పాతకంప
రమ్మనియునుఁ బల్కు క్రమములు వినవె, కొమ్మరో నీవు గన్గొనని శాస్త్రములఁ
గలవెయటన్న నక్కలికి లోనులికి, యలుకమీరఁగ వసంతాగమారంభ
లలితరసాల పల్లవరసాస్వాద, కలనాకపాయిత కంఠసోత్కంఠ

కలకంఠకులవధూకాకలీధ్వనులు, నెలుగెత్తి యేడ్చుచు నృపున కిట్లనియె.
ఓరాజ నన్నింత యుడికింపనేల, గారాబుకొమరునిఁ గాదనలేక
యూరెల్లఁగూర్చి యానొరట్టుసేయ, మేరయె నంతల నిడికేశుఁడాని
తలవంపులయ్యె నందఱిలోన సిగ్గు, దొలఁగె మానంబెల్ల ధూళివడంగె
మానహీనంబైన మానిని బ్రతుకు, మానవేశ్వర యంతమాత్ర మూహింపు
చెల్లంబొ నేడు నాచెంత నీకింత, యెగ్గిదమైతోఁచె యిటులఁ బల్కరు
కతకుకాళ్లను నఱకి కడవకుఁ జెవులు, నతకఁ జూచెద నింక నందఱిలోన
గన్నులు చల్లఁగాఁ గనుఁగొను మిపుడు, పన్నుగా నఱకు మొక్కపాలి యటంచు
గన్యాన కరిముఱిఁ గాల్మదరివ్వఁచును, గయ్యాళి పయ్యెదఁ గడకొత్తివైచి
పులిసిల్లుగ్రమ్మెడు సొగడు సిబ్బెంపు, వలిగుబ్బగవమీఁది వ్రయ్యలు జూపె
చూపిన దలలువంచుకొని యందఱును, హాపరమేశ్వరా యంచు నున్నంత
నిదియును దబ్బరయే చూడుఁడంచు, ముదిత దుప్పటిఁదెచ్చి ముందఱఁబెట్టి
యారయంగ నివ్వల్వ యతనిదొ నాదొ, వెఱవొప్ప మీరెల్ల వివరించి చెప్ప
డనుటయు నింక సంశయంబేల రండు, పనిలేదు తడయ నిప్పనికని నృపుఁడు
గొబ్బున నారిఁదోడ్కొని సభకేఁగి, ప్రబ్బెడుకినుకతోఁ బ్రాజ్ఞుల నెల్లఁ
బిలిపించి బలిమిమై పినతల్లిఁ గవయు, ఖలుని నేక్రియ శాస్తి గావింపవలయుఁ
దెలియఁ బల్కుఁడటన్న ధీమంతులెల్లఁ, బలికి రిట్లని మహీపతి యిట్టి ఖలునఁ
బట్టి నట్టనవిలోపల మొఱయిడఁగఁ, గట్టి చేతులుకాళ్లు ఖండింపవలయు
ననివిన్నవించిన నట్లకావింపుఁ, డని యాకెకులఁబిల్చి యానతియొసఁగి
భూమివల్లభుఁ డంతిపురము సొత్తెంచి, వేమఱు దోసఁగుల వేఁగుచునుండె.
ఆయెడ ద్రోహులైన జిత్రాంగిఁ, బాయక కన్గొన్న పాపంబు దొలఁగ
స్నానంబొనర్పఁ గ్రిన్ననఁ నేఁగెననఁగఁ, బూనిపశ్చిమమహాంబుధిఁగ్రుంగె నినుఁడు
తగవుమాలి కుమారు దండింపఁగోరె, జగతీశుఁ డిదెయెంతసాహసం బనుచుఁ
గనవచ్చు ఖేచరాంగనల మేచాయ, లన సంజకెంజాయ లలరారె మింట
కామాంధుఁడై కన్నుఁగానక భోగ, కామినికై పుత్రు ఖండింపఁదలఁచె
జననాథు నపకీర్తి జగములనిండె, ననఁ జీఁకటులుపర్వె నఖిలదిక్కులను
చెలిని గట్టిగ బాసచేయించి నిజము, తెలియకఁ గొమరు బాధింపరాదనుచు
ననిమిషుల్ మిను పెద్చనందిడ్డ నిప్పు, తుఱెలన రిక్కలు దోఁచె నభమున
తన పేరివాఁడును దనవంశకరుఁడుఁ, దనుబోలు భువనసుందరుఁడును నైన
సారంగధరుని దుంచఁదలంచె దోస, కారియై నృపుఁడని ఘనతర క్రోధ

రసపూరితాస్యకై రవదోఁచెననఁగ, సొంపుగఁ దూఱుపుకొసఁ బొడమె జందురుండు
కూరతఁ జిత్రాంగి కొడుకుఁ జంపింపఁ గోరెఁబో దనచేతఁ గోరంతయైన
గనవేరననుచు నగ్గలముగఁ బేరు, కొని నభోవాణి పక్కున నవ్వెననఁగ
జిడిపిచానలకెల్లఁ జేటొనఁగూర్చి, గడితమై జగమెల్లఁగప్పె వెన్నెలలు
తనమాట చెల్లెనిత్తఱినని యుబ్బి, కనుఁగొని చిత్రాంగికన్నులఁ బోలి
కలువలు దొగలు చెంగలువలు నల్ల, గలువలు వికసించెఁ గమలాకరముల
రూఢిమై దోషాకరుం డగురాజుఁ. జూడరాదని వీఁగుచొప్పునఁ బద్మ
నీసతి వదనమెత్తె మోడ్చుకొనియె, వేసరె చక్రముల్ వెతల బిట్టడలె
నపుడ రేకులు మహోగ్రాభ్రముల్ నిగుడ, విపరీతగతి బయల్వెడలి వాటింపు
నడునెత్తి సికలు గీర్వాణముల్ నలువ, ముడివదులె డెందకామ్మలును మొసంగ్గల
కురుచదుప్పట్లు రాగికోరమీసములు, గొరకయీటెలు గండ్రగొడ్డండ్లు వంక
కత్తులు మొలనీలికాసెలు పేప, బెత్తులు నురెలు ముప్పిరిత్రాళ్లు నల్ల
గొంగడులునుగల్గి గొర...బఱచి, పొంగుచు నరనాథుపుత్రుతో నగరు
జొచ్చిన వారలఁజూచి యక్కొమరుఁ, డచ్చెరుపాటొని హాయని సోలి
నిప్పుతొక్కినరీతి నిర్గిపైఁబడ్డ, చొప్పున వెతలనూర్చుచుఁ దనలోన
కటకట చలపట్టి కట్టిడియగుచుఁ, గుటిలతఁ దల్లియిట్లొడవఁ జేర్పుటకు
తండ్రియు నిర్హైనదయలేక యిట్టి, వేండ్రపుఁ బనికెట్లు వీఁగకనిలిచె
తగుమంత్రులును నీకుఁదగ దిదియనక, పగవారినలెఁ జూడ బాల్యశిర హా హా
ధర్మమించుకయైన ధరణిపై లేక, నిర్మూలమగుట గాన్పించె నల్లైన
మోసంబుఁ జెందక ముందుముందుగను. హాసి యొచ్చుటికైనఁ బరతెంచుచుడిఁగి
ప్రాణంబుగలిగిన బలుసాకులైన, షోణి నేరుకతిని భువినుండనమ్మ
నను కెటఁగియు నే డహహా చేఁజిక్కి, బొను పుడూలెడు పిట్టపోలిక నుంటి
పూనినకర్మంబు పోదివి యెందైన, బోనిచ్చునే వెఱ్ఱిపోకలుగాక
కర్మంబు దిప్పినకిరణి దిమ్మరగకఁ, బేర్మితో విధికైన బ్రిజెలిపోఁజను నె
పరికింప నాకీఁక పార్వతీవిభుఁడె, దరిగాక యన్యులెంతటివార లనుచు
దిటముఁగైకొనియున్న దివిరియక్కొమరు, నటచూచి తలవరు లడలుచు డాసి
వతిచేసి రాజునానతి యెఱింగించి, యతనిరత్నోర్మికయానవాల్ చూపి
సిగపట్టి పెడమర్లచేతులు దిగిచి, బిగఁగట్టి తేజింకపిల్లను బోదలి
కొని పారుతెంచు కుర్కురములకరణిఁ, గొనిపోయి పురిచెంతఁ గూర్చుండఁబెట్టి
నడురేయి వనిలోన నఱకుదమనుచు, గడఁకతో వలగొని కాముక యుండి

రవ్వార్త వీనులనాలించి దద్ద, ఱెవ్వడి మూర్ఛమునింగి రత్నాంగి
మెల్లన తెలివొంది మిడుకుచు లేచి, తల్లడంబున గుండె దడదడలాడ
పెదవులుదడుపుచు పెంపెల్లఁ దూలి, వదనారవిందంబు వన్నియదఱఁగఁ
జాలి డెందములోనఁ జాలపెంపొంద, వాలుఁగన్నులనీరు వరదలై పాఱ
నడుగులు దడఁబడ హారముల్ వీడ, తొడవులుపడల పెందురుము జీరాడ
గడగడ వసమలేఁగొను వడంక, నుడుఁగక బడిబడి నూర్పులునిగుడ
హాకుమార మనోభవాంచితాకార, నీకిట్టి నేడ్పాటు నేడు వాటిలెనె
యనుచు నత్యంతశోకాక్రాంత యగుచు, జననాథుపాలికిఁ జని యిట్టులనియె.
ధరణీశ నేడు నాతనయరత్నమును, నిరుపమసౌందర్యనిధిఁ జగమేల
మేలాలుపచరించు మేలాలు మదిని, గీలించుకొని చేడుగీలించుకైన
నరయనేఱక చిక్కి యకట పెక్కు, వెరవులవును గొడ్డు వీఁగికన్నట్టి
కొమరుని సురపుణ్యగుణతపోనిధిని, విమలాత్ము సురుముగావింపఁ బూనుదురె
పుడమిలో మునుపొరలి భోగకామినుల, నిడుకొన్నవారు లేరే వారలెందుఁ
దొడవులుఁ జీరెలుఁ దొడుకులు నూళ్లు, విడిముడియును గందవీటికాదులును
కడునొసంగిరి గాక కట్టములగుచుఁ, గొడుకులఁ బోకార్చుకొనిరె యీరీతి
పురహరువరమునఁ బుట్టినవాఁడు, పరసతీవిముఖుఁడై పరగెడువాఁడు
చెల్లఁబో యితఁడెట్లు చెనఁటియై సవతి, తల్లితోఁ బెనఁగొనఁదలఁచె డెందమున
పినతల్లులిండ్లకుఁ బృథివీశుఁడైనఁ, జనువున గొడుకులు చనుట నేరంబె
చూపోపఁజాల కిజ్జూటుకత్తియయె, పాపనిపై నట్టిపాపంబుఁ గట్టె
కామాంధుఁడవుగాన కానక నీవు, ప్రేమమీఁడెదు కన్నబిడ్డనిమీఁద
క్షితిలోనఁ జేతనాచేతనజ్ఞాన, మతికామకుల కొందు నాత్మలోఁగలదె
తరుణిపెట్టినమందు తలకెక్కి యందు, నిరవుగా నీయొడలెఱుఁగవు నీవు
పొలఁతిమాటకుఁ బుత్త్రిఁ బొలయించెదేని, పలుతెఱంగుల శపింపరె నిన్ను జనులు
నిందయుఁ బాపంబు నిజకులాత్యయముఁ, జెందదేటికి సాహసించి యిబ్భంగి
సకలదిగంతరాజదాత్రిజసంస, దకలంకలీలానిరంతరోల్లసిత
సితకీర్తిచంద్రికాంచితుఁడవై వినఁగ, గతినొప్పు నీవివేకం బెందువోయె
వనిత లేఁబడి వేలు వత్తురు గాని, తనయుఁడు గల్గు టెంతయు దుర్లభంబు
వలువదిప్పని మహీవర నాదుమనవి, తలఁపుననిడి వేగ తనయుని మనుపు
కాకున్న నొకకొంత కాకుచేయించి, కాఁక మున్నుమునుపోలుగడపి పుత్తెంచు
కొడుకును నేనును కోడలుంగూడి, పుడమి నెచ్చటనైనఁ బోయియుండెదము

చాలించుపంతంబు సైరించుతప్పు, చాలు మాకీభూమిసామ్రాజ్యపదవి
యనివేడుకొనిన రత్నాంగిఁ దలంచి, మనుజేశుఁ డేమియు మాటాడకుండె.
అటులున్నఁ జూచి రత్నాంగి డెందమునఁ, గటకటఁబడి యహో కార్యంబుదప్పె
దిటముగా పిడుగు మొత్తినరీతి నితఁడు, కటికెతనంబూని కదలకున్నాడు
దరియెవ్వరింక నిత్తరి నిదిమాన్ప, హరహర కఠినాత్ము లధిపతు లెన్న
తనయునినైన సోదరునైన బంధు, జనునైన దనుగన్న జనకునినైన
మానక రాజ్యాభిమానంబు పూని, మానవేశాధముల్ మడియింపుచుంద్రి
భువిలోన రాజ్యాంతమున నరకంబు, ధ్రువమని స్మృతులు పొందుగఁబల్కఁగాదె
కాపట్య మధికంబు కనికరంబిల్లె, కోపమెక్కువ శాంతగుణము కొఱంత
చాంచల్యమురవు హింసాబుద్ధిఘనము, వంచకత్వము పెల్లు వర్తనల్ సున్న
చలముదట్టము సత్యశౌచముల్ కల్ల, నిలుకడ నాస్తి దుర్నీతిగాటంబు
పరధనాపేక్ష నిబ్బరము ఛీ యిట్టి, ధరణీశ్వరుల కేటి ధర్మమార్గములు
కొడుకు నెట్లును బ్రోచుకొనుటకై యెగ్గు, పడక చిత్రాంగినె ప్రార్థించుటొప్పు
కార్యార్థికిఁ గుతోగర్వమటంచు, నార్యులు దలచుగా నందురుగాదె
యనుచు సయ్యన నగ్గయాళిపాలిటికిఁ, జని వినయంబు మించఁగ నోళఁబలికె
సఖియరో చిత్రాంగి సారంగధరుఁడు, పరికటింప నీముద్దుపట్టియు కాదె
పాపనిపై యింతపంతంబుఁ బట్టి, కోపించి దండింపఁగూడునె నీకు
తనయు లొక్కొకవేళ తప్పుచేసినను, కినిసి తల్లులువారిఁ గెడపఁబూనుదురె
పినతల్లి వేదనో పినతల్లివనుచుఁ, జనవున నతఁడు నీసమ్ముఖమ్మునకు
బొడఁగనవచ్చిన బూమెలుపన్ని, కడురిత్తదోసఁగులు గట్టనాయంబె
తలఁపంగ నొకమహీధవు చెట్టఁబట్టి, నెలఁత నీవొకటియు నేనొక్కటియునె
సవతిబిడ్డనుబట్టి చంపించెననుచు, భువనంబులో నిందబొందుట మేలె
హంసగామిని లెస్స యాత్మఁజింతించు, హింసకన్నను పాప మెందునుగల్ల
దీరసం బెదలోననిడక యివ్వేళ, గారాపుకొమరునిఁ గాచిరక్షించు
మనివేడుకొన నది యాకులతాడి, యనువున మోఁగుచు నాపె కిట్లనియె.
సరిసరి యోబకా చాలుచాల్ మేలు, దొరసానివని నీటునొరలఁ బల్కెదవు
రాచబిడ్డఁడనుచు రమణి నీతనయుఁ, డెంచి తా మగనాళ్ల యిండ్లెల్లదూరి
క్రొవ్వున బలిమిఁ జైకొని సిగ్గుగొన్న, నవ్వుచు గొడికి మిన్నకయుండవలెనె
కొమరుండు దెరువాట్లు గొట్టుచున్న, దమితోడ జనకుండు తగవులుచెప్పు
నన్నట్లు తనయుని యాగడాల్ గ్రిమ్మ, తిన్నఁగా చక్కట్లు దిద్దఁజూచెదవు

సింగారములకుప్ప చెలియ నీకోడలు, [illegible] నవ్వులజాణ
కన్నిమ మెప్ప నారల నేరము లెంచుగాని. [illegible]
ననుపమగుణశాలి నసుకోనుగాని. [illegible]
జగదుండగీడనజాలు తనూజు. [illegible]
పాలంతిరో తమచెల్ల పులిచెల్లయనుచుం, [illegible]
పాపనిదునుమటి పాపమంచనెదు, కోపున [illegible]
కొడుకు నేరము లెన్నుకొనక నిపహహ. [illegible]
హాహామ్మ కొఱగానిపోకలు మాని, [illegible]
ననియదల్చుచు తూలనాడిన మిగుల, [illegible]
దరికొని రగల తత్తరుపాటుసంగ, [illegible]
పడ నావదాగిన పసరంబుమాడ్కి, [illegible]
మీఁదఁబడ్డటుల నేమి యుఁబోఁచ కపటం, [illegible]
పరిచారికలు వెంట బలసి యేతేర, [illegible]
చిగురుటాకులఁబోలు చేయినిమఱల, [illegible]
ముంగురుల్ చెదరి నెమ్మొగమెల్లఁ గప్ప, [illegible]
గనుఁగవబాష్పముల్ కాల్వలై పారలఁ, [illegible]
కోరియామనిగండుగోయిలగొల్చు, తీరున నెలుఁగెత్తి తెగియేడ్వఁదొడఁగె
హా కుమార జగన్నుతామలాకార, శ్రీకరగుణసార సింధుగంభీర
నలినబాంధవతేజ నవ్యమనోజ, చలితశతృసమాజ [illegible]
జలరుహదళనేత్ర జనమతిపాత్ర, విలసితచారిత్ర [illegible]
భూరిబలోద్దామ భూపలలామ, సారయశస్తోమ జగదభిరామ
లోకసంస్తుత్యశీలుఁడ। వనఁదగిన, నీకిట్టి పెనువంత నేఁడు వాటిలెనె
మునుకొని పెక్కునోములు నోమి నోమి, పానుపార నెల్లవేల్పులఁ గొల్చికొల్చి
నెలలు తొమ్మిదియును నిండార మోచి, కులదీపకుఁడవని కోరికన్నట్టి
పుత్రరత్నమ పెనుభూతమైనట్టి, చితాగ్నికిప్పు డెఱఁజేసితి నిన్ను
నాముద్దుకుఱ్ఱఁడ నను గన్నతండ్రి, నీమోముఁ గనలేక నే నెటులోర్తు
కడలేని పుత్రశోకపయోధి నెట్లు, గడతు నెవ్వారు [illegible] నాకు
తండ్రి యియ్యార్తిఁ గుందఁగ ముందదేమొ, చంద్రనిష్ఠుల [illegible]
దైవంబు నిన్నింత తప్పనీక్షించి, నీవంటికొమరుని నేఁడు [illegible]
తలఁచిన నారయొద్దనె యుండుననుచుఁ, [illegible]

చెల్లంబో కటకట శివుఁడును నేఁడు, కల్లరియై నిన్ను గావలేడయ్యో
బాపురే దైవంబు పాపకర్మలకు, దాపగు ననుమాట తథ్యమైతోఁచె
సత్యంబుపదడయ్యె సమసెధర్మంబు, నిత్యమయ్యెనుకల్ల సలిచెపాపంబు
దైవంబుగురిదప్పె తప్పెకర్జంబు, భూవల్లభునిబుద్ధి పూరిమెసంగె
మునునోమినట్టి నోములబలంబిట్టు, లనుభవింపఁగనయ్యె నయ్యయో దీని
కేమిసేయుదు నింక నెవ్వరినందు, నేమిఁట యిన్నేత యెడఁబాపుకొందు
కొడుకు నాకంటె నెక్కుడుగఁ జిత్రాంగి, కడ మాతృభావంబుగా నెన్నకొనక
దుడుకుచేసితివి తుందుడుకయ్యె నీతి, యెడలని నీబుద్ధి యెక్కడబోయె
పరధన పరవధూ పరమనస్కులకు, పరికింప నిహమును బరమును గలదె
యని విలపించుచు యవనిపైఁ బొరలు, కొనుచు పెంధూళిబ్రుంగుచు దూపగొనుచు
సొమ్మవోవుచుఁ దేరిచూచుచు లేచి, యుమ్మలింపుచు వెచ్చనూర్పుచునున్న
జనని నూరార్చుచు సారంగధరుఁడు, వినయంబుదైవార వెసనిట్టులనియె.
అమ్మగో చిత్రాంగినరయక పుత్త్ర, హమ్మ నీమారుగా నాత్మలోఁదలఁతు
నయ్యమనసుఁ జూచి యతిమనోజార్తి, నయ్యమ్మయనుచు డాయఁగరాఁగ బెనఁగి
కాదనివచ్చిన గాక చే నులికి, మేదినీశ్వరున కేమియొ విన్నవింప
నోజమాలిన రాజమో తునిమింపఁ, గాఁజూచి పెద్దలు గాదనరైరి
యింతియకాని మ తేమియు నెఱుఁగ, నంతకంతకుఁడె తథ్యంబొప్ప నెఱుఁగు
నిలఁ బురాకృతకర్మ మిట్టువలెఁ గుడువ, వలసెఁబో దీనికి వగవనేమిటికి
పాయని సుతశోకపారవశ్యమున, నాయమ్మ నీవుండ నాయమ్మటంచు
నిలువాసి సభకురా నెట్లువోసంగు, వలువ దూరకపొమ్ము వంతనువీడు
నాయనుంగుల నెల్ల నాయట్ల చూడు, మేయెడ పతిభక్తి యెడలకయుండు
చిత్రాంగిపైఁ గిన్కసేయకు మిగుల, మైత్రివాటింపు మేమరకు ధర్మంబు
నృపతిఁ బోనాడకు నీతిపోవిడకు, మెపుడు నాకైకస్తి యెదలోన నిడకు
మనుచు కేల్గవమోడ్చి యడుగుల కొరగి, కనుదోయి నశ్రులు గ్రమ్మఁబల్కుటయు
హాయని ... ... పాయనివెతలఁ బొల్పడిలేచి కొడుకు
గ్రుచ్చి కవుంగిటఁగూర్చి దీవించి, వెచ్చనూర్చుచు బాష్పవిహ్వల యగుచు
చెక్కులుముద్దాడి శిరము మూర్కొనుచు, నక్కుమారుఁ దలార్ల కప్పనజేసి
తొలఁగిపోవుచుఁ గాల్లు తొట్రుపడంగ, నిలిచిచూచుచుఁ దూలి నేలవ్రాలుచును
కేరిపుం ... ..., భూపరియడలు ... యడంగి
యెట్టకేల కనూనయించి చేడియలు, పట్టియీడ్చుకపోవఁ బడఁతియల్ చేరి

ద్వితీయాశ్వాసము.

కొడుకు నైఖరు లెన్నుకొనుచు శోకాబ్ధి, నెడపక మునుఁగుచు నీదుచు నుండె
నగరరక్షకు లంత నడురేయి యైన, దగ కుమారుకు బంధముల వదల్చి
చెదరినకురులు వాసిగ సిగ వైచి, కుదురుగా మొగలిరేకులు నిండ దురిమి
నొసల కస్తురిబొట్టు నునుపారఁ బెట్టి, కొసరు వెట్టక మేనఁ గుంకుమంబలఁది
యలరుసంపఁగిదండ యరుతఁ గీలించి, పాలుపార తొడవులొప్పగ బొందుపఱచి
క్రొవ్వాడికత్తు లొక్కట త్రిప్పుకొనుచు, క్రొవ్వార నతనిఁ దోడ్కొని యటఁ దరలి
వటపటీరరసాలవానీరసాల, పటకుటజాంకోలపనసతక్కోల .
తాలతూలతమాలతతకృతమాల, మాలతీకురవకామలకహింతాల
మాలూరపురపిచుమందమందార, గాలవారలకర్ణికారభండీర
నారికేళాశోకనాగపున్నాగ, నారగలుంగచందనకుందపూగ
జంబూకదంబకాశ్వత్థకపిత్థ, జంబీరపాటలిచంపకాచ్చోట
కరవీరకేతకీకదళీలవంగ, సరలకీచకముఖక్ష్మారుహాన్వితము
శరభసైరిభఖడ్గశల్యభల్లూక, కరిశశగంధర్వగండభేరుండ
రురుకురంగసృగాలగోతకవ్యాఘ్ర, హరిణగోలాంగూలహర్యక్షగవయ
సృమరశంబరకోకచీనగోకర్ణ, చమరరోహిషతరక్షుస్తబ్ధరోమ
రామభుజంగమార్జారాదినిఖిల, భీమవన్యమృగేంద్రబృందసంకులము
క్రకరధార్వాఘాటకంకధూమ్రాట, బకచకోరకకోకపరభృతోలూక
కాకగృధ్రమయూరకలరవకీర, కాకోలహారితగరుడకపోత
కుకుభభరద్వాజకుక్కుటసారంగ, కృకవాకుటిట్టిభకృజ్మరాశాది
వివిధగరుడద్రిధవిసరవిచిత్ర, రవనిరంతరసమాక్రాంతంబు నగుచు
దగుమహారణ్యమధ్యము జొచ్చి యచట, జిగిమించు నొకవధ్యశిలమీఁద సతిని
నిలిపి మేతొడవులన్నియు దీసి యింక, దలఁపుము నీయిష్టదైవంబు నంచుఁ
బలికి ఖండింపనోపక కొంకుచున్న, తలవర్గ కాభూపతనయుండు పల్కె
వినుఁడన్నలార యివ్విధిఁ గొంకనేల, మనుజవల్లభుపంపు మఱలింపఁ దరమె
మీరు నాకును నేను మీకును దప్పి, నారము గాము...... దైనఁగాని
నళినగర్భుఁడు మున్ను నాలలాటమున, వలనుగా వ్రాసినవ్రాత యిట్లుండె
మీ రేమి సేతు రిమ్మెయి దైవఘటన, యీరీతి నగుట కింకేల చింతింప
తలంపుము యిష్టదైవంబు నంచు, బలికితి రహహా యిప్పగిది జంపింప
తల్లిదండ్రులెపూని తమిఁ బంపునపుడు, చెల్లంబో వారలఁ జింతింపనేల
ధర్మంబు ... ..., ధర్మదేవత నింక దలఁపనేమిటికి

యెల్లవిధంబుల నియ్యెడ నాకు, తల్లియు దండ్రియు ధర్మదేవతయు
దైవంబు గురుఁడు బాంధవుఁడు మిత్రుండు, కావ బ్రోవంగ.........
యని విహాయసకేశు నఖిలలోకేశు, వినిహతకీనాశు వృజినవినాశు
గౌరీమనోనాథు గంగాసనాథు, సారయశస్సాధు సాధితాసాధు
యతిమనోబ్జవిహారు నహిరాజహారు, వితతమహోదారు విబుధమందారు
.........వాసు నిత్యవిలాసు, కలితగుణావాసు కరిచర్మవాసు
విమలధర్మనికాము వినమితకాము, సమదశత్రువిరాము జగదభిరాము
సదమలసల్లాపు చంద్రికలాపు, విదళితభవతాపు విదితప్రతాపు
కరధృతసారంగు కరుణాంతరంగు, సరససద్గుణసంగు జలధినిషంగు
ఘను మహాదేవు శంకరు భక్తసులభు, దనమదిలోనిల్పి తలఁపుచునుండె
నపు డారెకులు కత్తు లనువొప్ప నూరి, కృపలేక.........
కరచరణంబులు ఖండించివైవ, హరహర పరమేశ యంచు నతండు
బిగిచెడి కీలుదప్పిన పైఁడిబొమ్మ, పగిది దబ్బున నేలఁబడి సొమ్మగొనియె
తలవరు లతనిచందంబెల్ల నిలిచి, తెలిసిపోవుదమంచుఁ దివిరి.........
.........జేరి పొంచియున్నంతఁ, బదపడి యారాచపట్టి వేతెలిసి
కనువిచ్చి నలుగడల్ గనుఁగొని భీతి, పెనఁగొన డెందంబు పెల్లవియంగ
నెత్తురువరదలు నెమ్మెయి గ్రమ్మ, ...తెఱంగు చొప్పడఁజేయ
నిల బొమ్మరిలఁబడి యేడ్చుచు నొడలి, సలుపున నడలుచు జడిగొను తొరుగు
కన్నీరు సోనల కాల్వలైపారల, మన్ననవాప్రిలి వేమఱుఁ బొరల్కొనుచు
దైవంబుదూరుచు తల్లడింపుచును, జీవంబు లూడంగ శివశివా యనుచు
సొమ్మవోవుచు దేరిచూచుచు దూఱె, యుమ్మలింపుచుఁ దద్ద యుసురుసురనుచు
హా తాత హా మాత హా జగన్నేత, యేతెఱంగుననోర్తు నీయార్తి ననుచుఁ
దలవరులార వంతలకోర్వఁజాల, తలయు గొబ్బునవచ్చి తరగరే యనుచు
గారుబెబ్బులులార కడలేనిధాక, మీరఁ బైకొని వేగ మ్రింగరేయనుచు
బహుయాతనల గాసిబడఁజాల నింక, గహనానలము తూరి కాల్చవేయనుచు
చిత్రాంగి హాయెంతచేసితే యనుచు, ధాత్రీశు డెంతనిర్దయుఁడయ్యె ననుచు
తరులార గిరులార తాపసులార, కరులార హరులార గంధర్వులార
నరులార సురలార నాగేంద్రులార, కరుణమీరఁగ ననుఁగావరే యనుచు
పెగ్గడబిడ్డనిమాట భీరువోవిడుట, కగపడెఁబో ఫలంబని యెన్నుకొనుచు
దుండగంబున నేతెఁ దోలుబామునంద, ఖండించినాడనో గాక యీఘోర

దురవస్థ నేడు చెందునె దీనికింకఁ. బరులనాడఁగ నేమిపనియనుకొంచు
మశకపిప్పిలికామాక్షికాకిరిపులు, పిశితేచ్ఛఁబొదవిన బిట్టుగాసిలుచు
మృగఖగనివహముల్ మెలఁగెడి చదులు, దగిలియాలించి యంతయదిగుల్ గొనుచుఁ
కరపదహీనుఁడై కడుబహుళార్తి, ధరగుందు సారంగధరుఁడును బోలె.
కరపదహీనుఁడై కడుబహుళార్తి, ధరగుందు సారంగధరున కవ్వేళ
ఘనతరవర్షాభ్రగర్జాగభీర, నినదమై యశరీరి నెమ్మి నిట్లనియె.
నృపపుత్రి యివ్విధ నేటికి వగవ, నిపుడు దొల్లిఁటిపాపమెల్ల భువితప్ప.
నేటికిదీరు తద్వృత్తాంతమెల్ల, తేటతెల్లంబుగఁ దెలిపెద వినుము
భువిని గోళాంబయన్ బురవరం బేలు, ధవళచంద్రుండను ధరణీతలేశుఁ
డనఘుఁ డాతనికి జయంత సుమంతు, లనెడు పగ్గడలిద్ద రలరొందుచుండు
రందు సుమంతునం దఖిలభారంబుఁ, జెందించి పతి దయసేయుచున్నంత
నోర్వలేక జయంతుఁ డొకనాఁడు మిగుల, దుర్వృత్తి నలసుమంతునిఁ జంపఁదలఁచి
భువనసుందరియను భూపతిభోగ, కువలయేక్షణ దాసిఁగూర్చి సుమంతు
పావలాభోగింప పట్టెమంచంబు, క్రోవబెట్టించిన నృపతి యాలేమ
యింటికిఁజని పానుపెక్కి మోహంబు, దంటమాటలఁ గొంతతడవు గ్రీడించి
యొరగి తమ్ములమున్వెనుమియంగఁ బోయి, దరినున్న పావలు తటుకునఁ జూచి
యరుదంది యివియేరివని యడుగుటయును, దరుణియంతయు భీతిఁ దలిమంబుడిగ్గి
నిలుచుండి యడుగుల నేలవ్రాయుచును, దలవంచుకొనియున్న ధరణిపుఁ డపుడె
కొలువున కరుదెంచి గొబ్బున పొడు, ... యంగ నచటి
నెఱవాదులనుజూచి నెరవుఁగా మీఱ, లెటేఁగింపుఁ డీపావ లెవ్వరివనిన
తలలువంచుకొని యందఱు నూఱకొన్నఁ, దలవరియొకఁడు మంతనమున నత్తె
ఱంగెల్లఁ దెలిపిన రవరవల్ నిగుడ, చెంగటి బుధులనీక్షించి యవ్విధము
తెలియఁజెప్పి విభుండు దీనికేశాస్త్రి, గలదన్న వారలు కడఁకతో నట్టి
ఖలుని నట్టపవిలోఁ గాళ్లఁజేతులును, జెలపింపదగునంచుఁ జెప్పిన నటులె
చేయింపఁబనిచి యాచెలువను నూతఁ, ద్రోయించెనట సుమంతుని దలవరులు
కరచరణంబులు ఖండించినైన, నిరపరాధిని నన్ను నిర్దయ నిట్లు
దునిమింపఁజేసిన తులువ......, తునిమింపఁబడుగాక దోసఁగుల నడలి
యనుచు శాపంబీయ యతితరవ్యథల, మునిఁగి యాతఁడు ప్రాణముల వీడుకొనియె.
అలజయంతుఁడవు నీ వాసుమంతుండుఁ, దలఁప రాజమహేంద్రి ధరణివల్లభుఁడు
కావున దొంటిదుష్కృతము మీవిప్ప, డీవిధంబున భుజియించితి వింకఁ

జెచ్చెర నీకును సిద్ధపదంబు, విచ్చలవిడి నబ్బు వెఱవకు మనుచుఁ
దెలిపి యప్పుడు ధర్మదేవత చనినఁ, దలఁపున నారాజతనయుఁ డొక్కింత
దిటమూనియుండె నత్తఱిఁగెల్ల రాజ, భటులాలకించి లోపలుమరు వగచి
కటకట నృపుఁ డింతకట్టడి యగుచు, మటుమాయలాడియౌ మాటనుపట్టి
కల్లనిజంబులు కనుఁగొనలేక, బల్లిదుండగు కన్నపట్టిఁ ద్రుంపించె
భూమిలో రాజ్యవిభూతిమంతులకుఁ, గామాంధులకు వివేకం బెందుఁగలదె
యనియనుకొనుచు గ్రిచ్చరమహావన, మునకేఁగి యొకయోరమున నుండి రంత
వనభూమి నట్టువలెవనరు భూరమణ, తనయుని యార్తనాదం బాలకించి
దరినొక్క గిరిగుహాంతరమున యోగ, సరణిగ్రీడించు నిశ్చలతపోధనుఁడు
మీననాథుండను మేటిసిద్ధుండు, మానితకారుణ్యమానసుం డగుచు
నిప్పు డీనడురేయి నెవ్వండొ త్రోవఁ, దప్పిన ట్టడవిలోఁ దలకొనియేడ్చు
చున్నవాఁ డత్తఱిం గొయ్యాన తెలిసి, క్రిన్నన వత్తునుగాకని తలఁచి
పనిచి కెంజిగిసోగ............., దినునుమీఱఁగఁ దద్ద డిందుగాఁజుట్టి
నింగినాదపుకొమ్ము...లాంతంబు, కెంగేల దొరపులు గిరిగొ......
పలువన్నియల యోగపట్టంబు దాల్చి, మొలను బెబ్బులితోలు మురువుఁగాఁగట్టి
మేలిక్రొందెలిబూది మేననలంది, లీల రుద్రాక్షమాలిక లెదనించి
పాదులయొడ్డాణంబు పొసఁగబిగించి, గడితంపు వెలిపట్టుకంథ పైఁగప్పి
వెడఁదలై కనుపట్టు వీనుల మంచి, కడిఁదిజాబిలిరాలకామాక్షులునిచి
చెలువంపుకకపాల చేతధరించి, గిలుకుపావ ... ...
యరుదెంచి రక్తసిక్తాంగుఁడై నేల, శిరమూనుకొని బిట్టుచెట్టల నలిఁగి
తునిగిన కాళ్లు చేతులుగల రాజ, తనయుని నీక్షించి తద్దయు వగచి
చెల్లరే తొగలనెచ్చెలికాని మేన, ... గమున విూరు
నతినుకుమారు నిట్లనుకంప లేక, వెతఁబెట్టి రెవరొ యివ్విధపాతకమున
కొడిఁగట్టుకొని యంచు నొయ్యన వాని, కడకు దగ్గఱఁబోయి కరుణతోఁ బలికె
న ... ..., గహనోర్వి...దుఃఖునులఁ గుందెదవు
నీకిట్టిదుర్దశ నేడేల కలిగె, ప్రాకటంబుగ వేఱుపఱుపు మటన్న
తలయెత్తి వాల్గనుతామరల్ విచ్చి, నలుదిక్కులుం జూచి నరనాథసుతుఁడు
తనమ్రోలఁ గనుపట్టు తాపసప్రవరు, ఘనతేజుఁ జంద్రశేఖరనిభమూర్తిఁ
బెన్నిధానముఁగన్న బేదయువోలె, కన్నులపండువుగాఁ బొడఁగనియె.
అయ్యా నీవెవ్వ రట్లనుకంపమెరయ, నెయ్యంబుతో మ్రోలనిలిచి వీనులకు

చల్లని నవసుధాసారంబు చిలుక, మెల్లనిమాటల మేలౌకుమార
నూరార్పఁబూనితి......నన్ బ్రోవ, ...చాపుడవో
సిద్ధంబుగా భూప్రసిద్ధుండ వైన, సిద్ధుఁడవో నాకుఁజెప్పుము తండ్రి
నినుఁజూచినపుడె పూనినచెట్టెల్లఁ, బోను ... ...
పుడమి ... ..., కడలేని యిటువంటికస్తి రాఁద గుసె
సరలోకమందార నాతెలం గెల్లఁ, బరికించి వినుదగ ... ...
ననఘాత్మ రాజరాజను రాజవరుని, తనయుఁడ సారంగధరుఁడనువాఁడ
పినతల్లియింటికి ప్రేమతోఁ జనిన, వనిత కామార్తయైవచ్చి తన్గదియు
మనుచు దగ్గన గాదనుచుఁ గప్పించు, కొనివచ్చుటయు నింతి కొఱకొఱతో డ
తనతప్పు నామీఁద దవిలించి చెప్పి, కినుకపుట్టించిన గెరలి పిసాళి
నన్ను శ్రేఁడిటులోజమాలి కోయింప, ...
కరములరవములు కరము సంతాప, కరములై తీపెత్తి కారెయంబెనుప
నతితరవ్య ... ... నిలువ, ధృతిచాలదింక నుద్దీప్తకారుణ్య
వీక్షణంబె ... ... యోగి రాజరాజేంద్ర
కాకున్న ... కాయనష్టముగఁ, జేకొని యొకమందు చెప్పవే యనుచు
తనమొండిచేతులు దలమీఁదఁజేర్చు, కొని నమస్కృతు లొసంగుటయు...
నాఘను ... ...
హాగురుదేవ... ... ..., భోగి కియ్యాపదల్ బొదవునేయంచుఁ
గటకటనొంది దగ్గరి మేను నిమిరి, పటుమతి నారాచపట్టి నీక్షించి
వత్సనిమదినింక ... వత్సలుచార్వ ...
చావెందు కోటీరు పణిరాజహారు, కైలాసనిలయు శంకరు మహాదేవు
సకలలోకారాధ్యు శరణంబు నొంది, య ... ...
చేకుఱుఁ దొల్లి చేసినపాతకంబుఁ, జేకొని మొసవక చెల్ల దెవ్వరికి
నని యూరడిలఁబల్కి యాతని నెత్తు, కొని చని కల్పా ...
పరిమళమిళిత ... ..., పరిపాణసంభ్రమభ్రమరిదభ్రమర
విభ్రమభ్రమరికావిసరనిరంత, రభ్రాజమానవిరావసంకులము
జలజనాళాహ ... ..., కలనా ... ...
మధురస్వరోజ్జృంభమాణ నినాద, బధిరీకృతాఖిలప్రాణిజాలకము
ప్రియవియోగోద్భవాఖీలదురంత, భయశోకు ... ...
మా ... ..., దీనవచోవృతదిక్తటంతరము

కేళీసమాసక్తి కిన్నర త్రిదశ, బాలాకుచాలిప్త భద్రి
...ర్దమాంకిత దేవ్యగంధస ..., నిర్ఘోషవినిర్మలనీరపూరితము
మకరకచ్ఛపశింశుమారకుళీర, శకులనక్రగ్రాహశాలూరముఖ్య
యాదఃకదంబవిహారసంఘట్ట, నోదితసాంద్రతరంగోర్మి ...
మందగంధానిలమాలికోద్ధూత, సందీప్తశీకరాసారపరిసార
జాతితపరిషేచితాత్యంతమృదుల, శీతలసము పేతసికతాతలంబు
...నొక్కకొలను డాయంజేరి యందు, దగవానిమేని రక్తంబెల్లఁ గడగి
నీరార్చి కడుపార నీరుద్రావించి, కూరిమిఁ దానుండుగుహలోను జేర్చి
... ..., యున్న పాలాకలియుడుగద్రావించి
కరపదసంసిద్ధిఁ గావించుకొనుచు, సారదిషై మదిదలంచుచునుండె నంత
... ..., రిక్కలు గనుమాసె రేయెండవాసె
తూరుపు ... తొంగక్రేడుజారె, జారులు వడిబారె జలజము...
శోగ ... ..., మొగిఁ దేట్లు కొలఁకులమ్రోగె నర్తరిన
ముగురువేల్పులయిక్క మొక్కుల కోడు, పగలింటిదొర శతబాబాలజోదు
జగముల... ... ..., మగువమేల్ తొంగలేమమున్నబాధ
మిన్నుమానికము ప్రామినుకులపెట్ట, వెన్నునివలకన్ను వేడివెలుంగు
పుడమివేల్పులనిచ్చ పూజలమెచ్చు పొడపుగుబ్బలిమీఁద పొడచూపెనంత
... ...
... ... నటుమటనగుచుఁ గొల్లైయున్న భూమి
తలవరు బొడగాంచి తలవరుల్ దండ, ములుబెట్టి తొడవులు ముందఱఁబెట్టి
యాకాశ ... ...
... ... కొడుకుబోకడ బెట్టుకొంటిపటంచు
మిడికిన నతఁడు పబ్బినయార్తితోడ, పుడమి దిగ్గనవ్రాలి పొగ ...
... ...
ప్రెగ్గడలఁ జుట్టల పెద్దల బుధులఁ, దగువారిఁగొనుచు నంతఃపురి కరిగి
యలుకతో బెదరించి యా... ... ...
గ్రన్నన చిత్రాంగి రావించి యోసి, చెనఁటికాన నీచెడుజాడ లుడిగి
కలచందమెల్ల నిక్కంబుగ ... ...
వలన నంతయుఁ దలవరు లాలకించి, తెలిపిరిప్పుడు మాకు తేటతెల్లమిగ
నకట పాతకురాల యాత్మనీ ... ...

పరికింపనేరక పలువనై వంశ, కరుఁడగు కొడుకుఁ బోకడఁబెట్టుకొంటి
కంచు బిట్టపలించియాడిన బిగువు,... ... ...

... ... రవ్వలమారి యారాజున కనియె,

ఓనెత్తిరాజ నీయురపుఁబట్టపు, దేవిమాయ యొకింత తెలియంగ...

... ... యలుకతోఁ బెద్దలనందఱఁ గూరి)

ననుదూబఁశేయ డెందమున దలంచి, పనిపూని యదలింపపలికెద నహహా
వినువినుమద్దేవివిరసం...

... ... చనవున...

కులగూడకట్టి టక్కులుపన్ని యిట్టు, పరికించెగాక యేపట్టున నిట్టి

... ... డబ్బిన నిటువలె డబ్బంగనలయు

నడవిలోఁ దలవరులందఱు వినఁగ, నడలొంద వాకురిచ్చె నట యశరీరి
యక్కడబల్కిన నయ్యభిరివాణి, ...

ననిపూని పల్కుచో నాకాశవాణి

జనులాలకించి యాశ్చర్యంబు నొందఁ, బలికె నిట్లని మహీపాల యిక్కాశ
తలఁపున నిన్న , వలనుగా నతఁడు పార్వములకై యిగ్గ
యాళిలోనగరు పిన్నమ్మ యటంచు, జాలనమ్మికతో

, రమణమనోజ ఘోరవ్యాధఁ జిక్కి

బలిమిఁ గైకొనిన నొప్పక యాతఁడిట్టి, కొల నాకు దవిలింప...

... ...

తనతప్పు వానిపై దవిలించి వాడి, కొనగోళ్ల తన గబ్బిగుబ్బలువరిచ్చు
కొని నీకుఁజెప్పిన గొదుగకపట్టి,
బలికి మిన్నకయున్న పార్థివేశ్వరుఁడు, తలకొనిరొమ్ముచు ధరణిమూర్ఛిల్లి
తెలివొంది కన్నులుదెఱచి కట్టెదుట,
నాయిపేడి నిలుచున్న చిత్రాంగినలుక, దయివారనీక్షించి తరమి యిట్లనెను.
ఓసిపాతకురాల యోడక యిట్లు,

యామనను పొంగి యకట సద్ధర్మ

పరుఁడైన కొమరుని బాములఁబెట్టి, కరచరణంబులు ఖండింపఁజేసి
కులదీపకుండైన కొమరుని మరుని, గెలుచురూపసిని మిరింగితివికఁ నిన్ను
జూడనోల్లనటంచు నురికక్క వాని,

... ...

ముద్దులకొడుకును ఇద్దంపురాణి, నిద్దతిం బాసి తేఁ డింకేమి జెప్ప
గొదలేనివంతలఁ గుందుచు సొమ్మ,
బలవరింపుచు విధిం బదరిదూరుచును
బెదరిపలుకుచు డస్సి పెంపెల్లఁ దూలి,
వినయవిద్యాతంత్రి వెరవొప్పఁబలికె
ధరణీశ యీరీతి ధైర్యంబు వదలి,
గడచినపని కింతగాసిఁ బొందుచును, గొడవలనూరకె కుందనేమిటికి
యింతికై సుతు వధియింపరాదనుచు, యెంతచెప్పినగాని యెఱుఁగ
చెయ్యంగ గలవని చెప్పమా తెలియ
పురహరువరమున బొడమినవాఁడు, సరసగుణాఢ్యుఁడా సారంగధరుఁడు
మహిలోన నీవంటిమంత్రులు గలరె
నీబుద్ధిమును విననేరక చేల, నై బన్నమొందితి నపకీర్తిఁ బడితి
వసుధపై నతఁడు నీవాక్యపద్ధతుల,
మసలకకొనితెచ్చి మందుమంత్రముల, వెస బాగుచేయించి విశ్వవిశ్వంభ
రాతలంబునకెల్ల రాయనిగాఁగ,
నని పురోహితబాంధవామాత్యభృత్యు,
దగిలియే తెంచె నాత్మజుఁ డున్నవనికి
యే తెంచి రుధిరసమీపమై భూత,
బాయక తునియలై పడియున్న కరప
దములు వీక్షించి నందనుఁడు లేకున్న, నమితశోకాకులస్వాంతుఁడై వేల
గొడనలనడలుచు కొడుకుబల్ నొప్పి
నెందుదూరెను చూడరేయంచు లేచి, కగ్రిందుగా వనమెల్లఁ గలయదిమ్మరు
వంతల పొంతల వల్లినికేత,
సందుల గొందుల జనుచుమహీజ, బృందంబుమాటున నెనసిరోయుచును
కరులార యక్షుకిన్నరులార రత్న, ధరులార బిల్ల
శాకరులార పుష్ప, తరులార తోడుమెకములార చెంచ
తలులార పాపతొయ్యలులార మాని, కులులార మాద్య
కానరే మా పుత్రు కమనీయగాత్రు
దీనజనాధీను దివిజోపమాను
గనరె మా సుకుమారు ఘనసుకుమారు. కనదమలాకాప కమలాకుమారు

నని విలపించుచు నసురుసురనుచు
గంధమా రమ్మ మాకందమా యింత
జాలమా గంధమార్జాలమా నీకు
బదమా కుమారు షట్పదమా యటంచు,
నెడపక తనువున నేఱులై పొరల
వనరుహరుచిరాస్య వనరుహాయనుచు, దనకు హా యిఁక నెద్ది తనకుహాయనుచు
బెదరుఁ గన్నులు మూయు పెదవులు
దలయూచు బెగ్గిలి దైనంబుదూఱు, బలుమాఱు నఱచేయి ఫాలంబుఁ జేర్చు
హా రాజకులదీప యలఘుప్రతాప, ధీరసల్లాప భువనాతీత
జాతరూపాంబర జాతరూప
నయ్యయో చిత్రాంగియను పెనుసతి, కియ్యెడ నిను బలియిడితిఁ బో తండ్రి
యని మది నింతింతయన రాని వంత,
ధరణిపైఁ బొరలాడు తనముద్దుకొడుకు
కరపదఖండముల్ కరము వేదనల, శిరమున నక్కున జేరుమకొనుచు
నుడియించుదాక నెమ్మది నూరకుండి
కొదిగి తా మిన్నకయుండిన నేమి,
తపయాక నిను మున్నదరిగించి రాజు,
మఱియు నత్తరిరాజు మానని వెతల, నుకియతనంబేపి మొఱలుచునుండి

కన్నులు చల్లఁగాఁ గనుఁగొనలేక, పన్నగా నడవులపాలు గావించి
గడలేని శోకాబ్ధి గడచుట యెట్లు
పాళిపై నిన్ను గయాళియైనట్టి,
సయ్యన నెంతైనఁ జనుమని ప్రోలు
వెలుల గొట్టింపక వేఱేఁడి నగుచు,
నీవులేకున్న యీనిఖిలరాజ్యంబు, జీవనంబును రాచబిన్నె లేమిటికి
నని దుఃఖమెడలింప నలవిగాకున్న,
బలుబోతుమడువున బడఁ బోవుచును
నో హా మహీనాథ యోరిమిలేక

డేకొదవయు లేక యెలమి మత్స్యేంద్రు,

గరపదసిద్ధియుఁ గాయసిద్ధియును, దొరకించుకొని యాసురుం డింత
నగరిపు నిభుఁడనై నగరిపాలించు

అట మీననాథమహాసిద్ధవరుఁడు, పటుమతి నలరాచపట్టిఁ జేపట్టి
పాలించి యొకమంచెపైనుంచి
హాళిఁబొందుచునుండి యంతట నతని
కరుఁడైన తనసముద్యత్ప్రభావము
సమపేతుఁగావించి సదమలహృదయు,
మఱియుఁ బెక్కగు మణిమంత్రౌషధంబు
కూరిమినరయుచు కొన్నివాసరము

గనుఁగొని వత్స నిన్గాంచినవారి,
మనుజేంద్రుఁ డమ్మహామహునకు నెదుర
సంతోషబాష్పముల్ జలజలదొరగ
నక్కునఁజేర్చి మేనంతయు నిమిరి,
నక్కట తనయుని న్నరమర దలఁచి, టక్కరినై యుక్కడంపఁ జేయుటకు
నాపుణ్యమున మీననా , పాపయి నిన్నుఁ జేపట్టి రక్షించె
నాతప్పులెన్నక నాముద్దుపట్టి, నీతల్లికై యిందునిలిచి నన్మనుపు
తనయునిగని నేలఁ దడయక వారి
గుప్పున వెలివొంది కొమరునిఁ బొదవి, చుప్పిరిగొను మోహమున బొక్కుచున్న
డనుఁగుబిడ్డనికి నెయ్యమున నిట్లనియె
తనయుఁడ నిన్ను వీతనయుఁడ నగుచు, దునిమించినట్టి మత్తుని నన్ను మిగుల
నినుఁబాసి వర్తింపనేర నీవెంబ
డి వెనత్తునంచు నంటిన ప్రేమ వేఁడు, కొనుచున్న జనకుఁ గన్గొని
ధీరమని ఖలులు వర్తింతురుగాక

నాశె బుద్బుదములవంటి దేహంబు,
ప్రాణి కర్మానురూపంబున నఖిల, యోనులఁ బ్రభవింపుచుండునదం
సారెకు మునింగి వేసారుచు నరక
యాతనత్రియముల నెడపక తగిలి, భీషణాంతశ్శత్రుబృందంబుఁ గూడి

విదితతత్త్వజ్ఞాన విద్యావిశేష,
సరసతీలావతిరాజదాగ్రజకీర
పోతమాంభీలబర్హ్వారభూజాత,
ధార్మ్రమాలావిహారోజ్జృంభమాణ,
దుత్తూరముల కాసతోఁ జేరుకొను నె

దేవులతోఁగూడి దివిజేంద్రుఁ బోలి, భూవలయంబెల్లఁ బ్రోచుచునుండు
మని యూరడిలఁబలిక, యాతని సెలవుఁ, గొని మీననాథుతోఁగూడి యథేచ్ఛ
జనులెల్ల నెలమి రాజ్యంబేలుచుండె
సారంగధరుఁడును జౌరంగి యానెడు, పేరువహించి సంప్రీతి
బద్ధుఁడై సుఖలీల బ్రిచరింపుచుండె.
అని యిట్లు శాలివాహనశకాబ్దంబు,
టగు సౌమ్యనామసంవత్సరమున, దగ మాఘబహుళసప్తమియును దివిజ
గురువాసరమునకు గొదలె నీభక్తి,
శంభుని పేర దాక్షాయణీమాన, సాంభోజితరుణమార్తాండుని పేర
శివుని పేర శశాంకశేఖరు పేర,
నకలంకకీర్తివిహారుని పేర, సకలవేదాండపిచండుని పేర
దీనజనావనదీక్షావిధాన, మానితకరుణాసముద్రుని పేర

పరమాత్ము పేర తాపసజనస్తుత్య, చరితుని పేర విశ్వప్రభు పేర
బుధజనాహ్లాదకాద్భుతమహాపుణ్య,
మహితుఁడంచిత కూచిమంచివంశాబ్ధి,
తనయుండు తిమ్మసత్కవి రచియించి,

... ...

సంపూర్ణము.